

Štev. 6.

V Trstu, 25. marca 1891.

Letnik IV.

V državni zbor ali ne?

Volitve so završene, vlada snuje njej potrebno večino, voditelji strank se sklicujejo na Dunaj na posvetovanje in zaslišanje; le Slovani kot taki in v skupnosti ne kažejo, da bi napravili kak odločilen korak. In vendar je glavna stvar v tem, kako se Slovani odločijo ne še le v državnem zboru, ampak pred odprtjem novega državnozbornskega zasedanja. Poštevajo se gledé na sestavljenje nove državnozbornske večine poslanci raznih narodnostij in dežel; jedino Mladočehi, kateri so poslani zares od naroda, in to od odločilnega naroda, se prezirajo, kakor da bi jih ne bilo. Pri pogajanju za sestavo nove večine vrsti se zmešnjava za zmešnjavo, in ravno te zmešnjave utegnejo zamotiti slovanske zastopnike, da zamudé, kar je sedaj nujno potrebno: odločiti se še pred državnim zborom, ali pojdejo zopet v ta zbor ali ne.

Jasno je za avstrijske Slovane, da, ko bi prišla nemška levica do odločevanj v državnem zboru, bi slovanski poslanci ne imeli absolutno ničesar iskati v takem zboru. Ko bi se vlada odločila za to stranko, bi to kazalo namero, da hočejo izvršiti program nemške levice, katera zahteva uzakonjenje nemškega kot državnega jezika, vtisniti tostranski polovini cesarstva zakonitim potom nemški značaj in zajedno državno gospodarstvo spraviti še bolj v zavisnost modernega, pri nas še posebe poživljenega kapitalizma.

Jasno je tudi Slovanom, da s pomočjo Poljakov ne dosežejo ničesar, naj pomagajo večino snovati in vzdržati na desni ali levi, naj poudarjajo oni potrebo izvršbe narodne enakopravnosti ali ne. Oni so bili in ostanejo vedno le sredstvo proti solidarnemu postopanju ostalih Slovanov, pomoček proti temu, da se ne izvrši narodna enakopravnost. Kdor torej priporoča Poljake drugim Slovanom v zvezo za osnovo in vzdržanje nove desniške večine, želi, da bi ne dosegli avstrijski Slovani narodne avtonomije. Avstrijski Slovani morajo jo

zasukati takó, da pridejo kljub Poljakom in proti njih volji do svojih ciljev. Poljaki so bili in ostanejo dobro orožje za druge namere, ne pa za potrebe avstrijskih Slovanov.

Ko bi drugi Slovani kljub temu združevali se s Poljaki, bi izdajali tri milijone avtohtonih galiških Rusov še na dalje na milost in nemilost Poljakom. Kdor se izgovarja s tem, kakor da bi gališki Rusi v najhujšem slučaju ostali vendar še vedno Slovani kot popolnjeni narod, odgovarjamo, da tak popolnoma prezira prevažno in odločilno dejstvo, da Poljaki ne jemljejo samo jezika, ampak tudi svojstveno slovansko kulturo gališkim Rusom. Kdor izmed Slovanov se popoljša, ta se pogrezne v morje zapadne kulture, in ta kultura dela uže nad tisoč let do današnjega dne ne za zapad v obče, ampak specijalno za povečanje Germanije, oziroma Tevtonije.

Galiških Rusov torej ni poplašati drugim Slovanom; to bi bilo ne samo na škodo Slovanstvu, ampak zajedno sramotno ravno takó, kakor je bilo pogubno in sramotno, da so Staročehi pri Dunajskih punktacijah prezirali ne samo ostale Slovane, ampak celó ože soplemenike na Moravskem in Slezkem. Kar koli torej učinijo slovanski zastopniki, zgodi naj se s poštovanjem vseh avstrijskih Slovanov.

Po takem bi bila glavna napaka, odločiti se za državni zbor brez Mladočehov ali morda z nado, da se ti pridružijo pozneje klubu, ki bi se zasnoval poprej, gotovo z neslovanskim programom. Program, ki bi se zasnoval za združenje nekaterih slovanskih zastopnikov, s poštovanjem, da se pridobé tudi Poljaki za tak program, izključuje uže naprej možnost, da bi se mogli pridružiti mu tudi Mladočehi.

Po takem so Mladočehi jedino poročstvo, da bi se napravil pravi program, in kdor snuje klube in pomaga

napraviti ž njimi vladi potrebno večino, ne da bi pošteval Mladočehe, ta ne dela na to, da bi se narodi pomirili v smislu potreb avstrijskih narodov in zajedno prave notranje uredbe cesarstva.

Ker je Poljake izključiti od poštevanja, da bi se oni zavezali za slovanski program, treba je drugim Slovanom postopati samim in ukreniti kaj odločilnega še poslednji hip pred začetkom državnega zbora. Ker so z izključanjem Poljakov Mladočehi najmočnejša stranka, treba in dostojno je, da oni povabijo ostale slovanske zastopnike na skupno posvetovanje, in to pred državnim zborom.

Mladočehi zagovarjajo zgodovinsko državno pravo in narodno enakopravnost. Ako bi se potezali oni izključno za državno pravo, spominjajo jih, da bi s takega stališča ne smeli iti v državni zbor; kajti vsa zavarovanja nič ne pomagajo, in godilo bi se jim, kakor Hrvatoma, ki so prišli v madjarskem državnem zboru ob vsako veljavo. Poudarjanje izključno državnega prava bi torej narekovalo a priori absolutno abstinencijo od državnega zbora, katera bi zajedno obsojala tudi s tega stališča dosedanje staročeško politiko. Abstinencija pa bi se ne smela omejevati samo na Mladočehe, ampak raztegniti na vse ostale Slovane, zastopane v državnem zboru, z izključanjem se ve da Poljakov. To, da bi se Slovani na čelu z Mladočehi ne udeležili državnega zbora, bi pomenjalo, da hočejo ž njimi doseči svoja prava potom zgodovinskega državnega prava.

No, Mladočehi poudarjajo vsporedno tudi potrebo izvršbe narodne enakopravnosti za vse narode. S tega stališča morejo Mladočehi vstopiti tudi v državni zbor, ne da bi se zagrešili proti zgodovinskemu državnemu pravu. Ker poslednjega ne marajo in ne morejo opustiti nikdar, bi oni dosegali najprej izvršbo nacionalne avtonomije, in to zopet v soglasju z drugimi Slovani. Na obe strani je Mladočehom in ostalim Slovanom, z izključanjem Poljakov, postopati solidarno.

Ali ravno ta potreba skupnega postopanja kaže in sili na to, da se doseže v tem soglasje uže pred državnim zborom. Kajti izključanje Poljakov in sedaj še sedem njih pristašev, izvoljenih s poljsko pomočjo med gališkimi Rusi, skrčuje Slovane za skupno postopanje za znaten odlomek, rekli bi, za polovino. Takó skrčeni Slovani, zjedinjeni za skupen program, bi *po pričetem* državnem zboru ne dosegli ničesar, ker bi bili v manjšini nasproti večini, protivni programu te manjšine. Zatorej bi bilo tej solidarni slovanski skupini naznaniti uže naprej vladi svojo solidarnost in svoj program. Vladi bi nikakor ne moglo ugajati, da bi se taka slovanska manjšina uže naprej odtegnila državnemu zboru. Pomisliti je, da ves politički svet pozna pomen mladočeških državnozbornih zastopnikov; kajti za njimi je sedaj dejanski večina vsega češkega naroda, po mišljenju je pe ta večina še mnogo večja, in je le sedanji volilni red kriv, da Mladočehi

se niso pomnožili tudi iz poslancev drugih dežel. Potem je pomisliti, da se je proglasila potreba sprave za češko kraljestvo kot državna potreba; torej je takisto državna potreba, da se od češkega naroda izvoljeni zastopniki poslušajo in poštevajo. Mladočehi so vsekakor eminenten faktor gledé na novi državni zbor, naj skušajo še toliko, da bi jih prezirali. Češko veleposestvo tudi prav za prav ne more postopati preko Mladočehov, ker bi s tem žalilo in poniževalo češki narod, s tem pa sebi izpodkopavalo pomen in veljavo na Češkem.

Poleg Mladočehov je vladi poštovati tudi ostale slovanske zastopnike, kateri, neznatni po številu, pomenjajo pa toliko več po številu prebivalstva narodnostij, katere zastopajo. Če poštevamo Mladočehe in ostale, tu mišljene Slovane, zastopajo oni *več* prebivalstva, nego nemška združena levica, ki prav za prav nima podstave v narodu in njegovi množici, ampak v volilnem redu, ki ugaja kapitalistični stranki. Moč nemške levice je bolj fiktivna, nego dejanska, in to se ne dá prezirati v zaresnih časih, kakoršni so sedanji.

Po vsem tem bi vlada solidarno skupino slovanskih poslancev uvaževala, in sklepe te skupine bi ona poštevala, ako bi se jej predložili pred začetkom državnega zbora.

Kaki pa naj bi bili sklepi skupine s slovanskim programom? *Gotovo izvršba nacionalne avtonomije in pa revizija ustave.* Revizija ustave, kakor je pritrdil sam grof Taaffe, je potrebna pred vsem tudi zastran spremembe krivičnega volilnega reda. Dokler se ne zgodi to, tudi slovanska večina avstrijskega prebivalstva ne dobi primerne večine v državnem osrednjem zastopu. Na izvršbo nacionalne avtonomije je pa delala sedanja vlada sama, dasi so se nje poskusi ponesrečili zaradi polovičarskih korakov na Češkem in Gališkem. Nacionalna avtonomija je osnovana in dana v sedanji ustavi; vladi torej ni treba drugega, kakor predložiti primerne predloge, da se izvrši ustava.

Trenutek, da bi slovanska solidarna skupina zahtevala, da se vlada zaveže za revizijo ustave in izvršbo narodne avtonomije, ni neugoden. Kajti pretenzije nemške levice je vladni načelnik zavrnil in moral zavrniti; njemu je torej do tega, da dobi med Slovani pomoči in podstave za parlamentarno večino. Poljaki se vedejo takó, kakor je volja vladina, ker jedino z njeno pomočjo so odločilen faktor v parlamentu. Ako se torej ostali Slovani zares združijo za skupno postopanje, in ako jasno in odločno predložijo vladi svoje zahteve, utegnejo doseči več, nego kedaj poprej. Ali to je treba storiti pred otvorenjena državnega zbora, ker potem bo uže vse ustanovljeno v državnem zboru, in manjšina slovanska, tudi solidarna, bi nikdar ne dosegla tega, kar bi jej bilo možno doseči sedaj, pred državnim zborom. Nasprotno, ko bi nepričakovano zasnova se odločilna večina s pomočjo nemške levice,

bi ta levica slovansko opozicijo prezirala v državnem zboru, zunaj državnega zbora pa preganjala, kakor se je to za liberalnih vlad najhujše godilo na Češkem.

Za ukrepe o aktivni ali pasivni opoziciji ni časa v državnem zboru, ampak pred začetkom njegovega zborovanja. Od vlade je treba zvedeti poprej, v koliko bi je bila volja, zadovoljiti slovanske narode z revizijo ustave in izvršbo nacionalne avtonomije. Od tega, kakó se zaveže ali ne zaveže vlada gledé na ti dve točki, naj bode zavisno vedenje slovanske skupine, z Mlado-

čehi na čelu. Slovanom ne more biti do tega, da so v kaki večini, ampak pred vsem, da se izvrši narodna jednakopravnost s pomočjo nacionalne avtonomije, da se spremeni volilni red, in da pride slovanska večina prebivalstva naše polovine in končno skupnega cesarstva do veljave, katera pristojna slovanskim narodom. Na Mladočelih je sedaj, da jo krenejo na prave in sedanjemu položaju primerne poti. Ž njimi pa je biti solidarnim ostalim slovanskim zastopnikom.

Prebivalstvo v Hrvaško-Slavoniji.

Dopis iz Slavonije, 20 marca

Dozvolite mi, da mogu u „Slov. Svetu“ priobčiti braći u užoj domovini, kakvo se kolo zaigralo kod nas, i kakvi odnošaji ovdje vladaju.

Kao što skoro u svih zemljah Evrope, tako i kod nas bijaše ljetos popis žiteljstva. Popis su u ovih krajevih izvršili pučki učitelji, a u koliko nisu oni dostajali, uzeli su se ljudi iz drugih stališa. Popis je proveden vrlo točno, pa zato će podatci statističkoga ureda pokazati svietu голу golcatu istinu.

Do sada je poznato, da je žiteljstvo u Hrvatskoj i Slavoniji u posljednjem deceniju naraslo za 291.915 duša ili za 15 $\frac{1}{2}$ %, a novih je kuća podignuto 68.011 ili 24 $\frac{1}{4}$ %.

Ovi bi brojevi morali razveseliti svakoga Slavena, a nekmoli Hrvata ili Srba u nadi, da je domaće pučanstvo toli brojno i materijalno napredovalo; ali tomu nije tako.

Upravo ti brojevi vabe nam suze na naše rodoljubne oči, jer nam baš protivno dokazuju. Taj postotak nije mogao nastati ekspanzivnošću domaćega slavskoga pučanstva, jer znamo, da se Primorac seli u Ameriku, a da se moral s druge strane u Slavoniji nije tako podignuo, ako i jest donekle, da bi posljedice toga morala bile već sada tako znamenite. Mi dakle taj veliki prirast moramo drugdje tražiti, a naći ćemo ga, ako želimo, da se je sila tudjina u posljednjem deceniju naselilo u Sjever. Podravini i Slavoniji. Ti postotci vele nam, da se dan na dan sele u Slavoniju: Magjari i Nemci (Slavene ne ćemo ni brojiti, prema Čeha imade vrlo mnogo) te tako mirnim putem osvajaju pravu slavsku grudu zemlje. Taj tudji elemenat oduzimlje zemlji slavenski karakter te čini, da slavenska svijest slabi, akoprem je i tako još u povelju.

Gdje su prije deset godina bile liepe, guste šume, danas su švabska, magjarska ili česka sela. Dogodi se na nekih mjestih, što nije riedko, da su tri sela redom tudjim elementom napunjena, a starosjedioca su dva do tri, ostali su ili propali ili pomrli ili uzmakli pred naprednijim Švabom.

To je pravi razlog, zašto se Hrvati ne raduju ovomu prirastu, dočim se nasuprot magjarsko-židovske novine previjaju od radosti, što je u Hrvatskoj veći prirast, nego li u Ugarskoj. Ti listovi hvale centralnu vladu, kako je nepristrana, te izvadaju odatle, da u Hrvatskoj i Slavoniji vladaju bolji od-

nošaji, nego li u Ugarskoj. Iadnici neće da gledaju Hrvatske gradove, kako su ubijeni radi trgovačke ugarske politike. Magjari se i Nemci ne sele iz doljne Ugarske zato, što je ovdje veća sloboda ili bolja vlada, već zato, što su im u Ugarskoj pobarani od trsne uši si'ni vinogradi, pa ne imaju kruha kod kuće, zato bježe u ravnu i plodnu Slavoniju, koja, nije sretna, da ju takvi gosti pohadjaju. Takvi doseljenici ne pitaju, je li je ban grof Khuen Hedervary protkan od glave do pete najvećim magjarskim rodoljubljem i da bi Hrvatima i Srbima oko njega mogao za primjer služiti, to ne pitaju ti doseljenici, već samo neka im mira dadé. Hrvatska vlada se prčinja, kao da joj je mило, što se u tolikom broju ti doseljenici kupe, (biti će više poreza), zato nije do danas ništa u tom pogledu uradila. Pusti Primorac u Ameriku, mjesto da ga tisne u Slavoniju. Doista žalostno!

Tu su većinom zakupnici dobara (spahiluka): Židovi, Magjari ili Srbi, pa ti naseljuju sa sobom svoje domorodce u svom okolišu. Drži ga tako dugo u službi, dok si nadje stan u kome selu, gdje za vavjek ostane.

Znam za selo u srcu Slavonije, kamo najteže prodiru, gdje prije dvie godine nije bilo ni jednoga Magjara, a danas ih imade već preko 40 duša, ta metamorfoza traje neprestance. Sadanji je hrvatski ban vrlo energičan, uman i taktičan čovjek, koji je zemlju u dobok san bacio. On progoni slavensku svijest te nastoji, da se u slavenskom smislu narod ne preobrazi i tako ne probudi.

Pa kako stvari stoje, mora mu čovjek priznati, da mu je pošlo za rukom. On je, ne samo činovništvo, već i cielu zemlju dresirao. Učinio je da se Srbi i Hrvati u Trojednici ne će složiti. Opozicije se pako među sobom kolju.

Jedini „Obzor“ i njegova stranka podržaju tu spasonosnu misao i dadu čutiti, da su Hrvati Slaveni. Pa su ipak neki dan dobili za svoj predlog za zajednicu opozicija samo koš poruga. Hrvatska kao da ne će da razumije, što „Obzor“ predlaže, kao da se je on toliko prerano za nju rodio, pa je ipak već mnogočesa zakasnio. Dao Bog krenulo i na ovoj stazi svojim pravim tokom, pa se neki Hrvati, kojim je srce za rodoljublje otupilo, ugledali u primjer Spasiteljev, koji je zaplakao nad Jeruzalemom, jer mu je budućnost vidio. *Podlipčev.*

Romunska mladina toži Madjare pred parlamentom evropske civilizacije.

Veliko hrupa je napravil spis, ki ga je razposlala romunska vseučilišna mladina iz Bukarešta vsem vseučiliščem in velikim šolam evropskim kot parlamentu evropske inteligencije, evropske civilizacije. Romunska mladina se pritožuje zaradi postopanja Madjarov proti Romunom na Ogerskem in Sedmagrajskem ali Erdeljskem.

Spomenica ta začenja s popisovanjem historičnega položaja, razvoja in opravičenja naroda romunskega, kateri s polovice živi v kraljestvu romunskem, s polovice pa v Srbiji, Bolgariji in na Sedmagrajskem, kjer živi na tri milijone Romunov.

Gledé na poslednje se spis pritožuje, da prezirajo Madjari vse moderne pojme državnega življenja, da skušajo prav po turški odvzeti Romunom narodnost uže pri zibelki, kar zasluži pozornost vsega omikanega sveta. Madjari stremé sedaj, na koncu XIX. stoletja, mnogojezično ogersko državo, v kateri sestavljajo oni jedva 30 odstotkov prebivalstva, spremeniti v jednojezično narodno državo madjarsko. Odločili so se za vsako ceno vstvariti jednozrno madjarsko državo, in se v ta namen poslužujejo vsakovrstnih, če treba, najbolj barbarskih sredstev. Prvo stalno težanje Madjarov je, da opisujejo Romune pred očmi Evrope kot živelj nereda, da bi takó opravičevali svoje postopanje proti njim. Ogerski Romuni so protestovali proti temu; zato pa se mečejo po ječah; o tem pa naobražena Evropa ni poučena. „Daljše molčanje z naše strani bi bilo samomorno, in zato si štejemo v dolžnost, da razkrijemo te žalostne resnice pred vso Evropo. V našem molčanju v tem trenutku, ko se domači publicisti naših sedmagrajskih rojakov preganjajo in mečejo v ječe, bilo bi napačno“.

Madjari trdijo z veliko trdnovitostjo, da Romuni niso ne na Erdeljskem, ne v drugih delih ogerske korone avtonomi; spomenica pa pobija to trjenje ter dohaja do l. 1860., ko se je po cesarju Franu Jožefu I. proglasila vzvišena zaščita narodne enakopravnosti, in se učinilo, da bi se vsak narod mogel izobraževati s svojim lastnim jezikom in mogel ga rabiti tudi pred sodiščem. Ta skrb cesarjeva je izšla iz historičskih tradicij pojedinih dežel. Madjari sami so priznali to varstvo, ko so se bojevali za nezavisnost svojega kraljestva, ko so slavnostno obečevali, da prava svobodnega razvoja narodnostij ogerske korone ne priznavajo samo, ampak da je bodo tudi razširjali in utrjevali s primernimi zakoni. S takimi obetanjmi so si zagotovili pomoč znatnega dela svojih nemških, romunskih in slovanskih sodržavljanov in porabivši poraz Šadovski l. 1866, dosegli so duvalizem. Ogerski zbor ni mogel prezirati mnogojezičnih narodnostij in je l. 1868 sprejel dva osnovna zakona.

Jeden teh zakonov zagotavlja cerkvam njih samoupravo in pravo, iz njih fondov snovati in vzdrževati narodne šole, nad katerimi si varuje država jedino vrhovno nadzorstvo.

Drugi, jezikov dostajajoči se zakon, določuje:

a) da povsod, kjer je v upravi ali sodstvu uveden jezik kake narodnosti, ta jezik ima ostati i nadalje poleg madjarskega;

b) da se imajo romunskim, nemškim in slovanskim okrajem iz državnega proračuna ustanoviti srednje, šole, v katerih bi mogla mladina svoje nauke vršiti v maternem jeziku.

Teh dveh zakonov pa Madjari ne izpolnjujejo in gledajo izvesti raznarodnjenje nemadjarskih življev za vsako ceno in takó se nepretržno ogibljejo teh zakonov ali pa jih prezirajo očitno. K temu prihaja še, da vidijo Madjari v birokraciji prijetno življenje in si domišljajo, da so k temu opravičeni po rodu; vsled tega zametajo vsako učenje jezikov in lomljenje glave in zato gledajo ostalim narodnostim vsiliti madjarščino in to vsiljenje uzakoniti v svojem parlamentu.

Da bi mogli doseči to, porušili so vse ustavne določbe. Pred vsem so se morali iz državnega zbora izločiti vsi romunski, nemški in slovanski življi, ki predstavljajo 70 odstotkov prebivalstva. In takó se godi, da volitve na Ogerskem so prave državljanske vojne. Madjarsko plemstvo terorizuje volilce s pomočjo gonjačev javne moči in s svojimi lastnimi slugami. Oni hujskajo madjarsko ljudstvo proti njegovim nemadjarskim sodržavljanom, napravljajo preverjenje volilcev in sami se ne ogibljejo kupovanja glasov, katere na največ mestih plačujejo iz državnega denarja. Volilni nagonjači se odškodujejo z javnimi uradi in drugimi ugodnostimi. Volbe so se izvršile neredkoma kakor prave bitve, pri katerih so ostali mrtvi in ranjeni, in se je provzročilo na tisoče škode.

Zlasti proti Romunom, ki so najštevilnejši in najsevernejša nemadjarska narodnost na Ogerskem, so Madjari hudo postopali, takó da so proti vsem protestom Sedmagrajsko privtelili k Ogerski, poseben volilni zakon izmislili, v katerem so zagotovili plemstvu glasove brez volitvenega cenza, poslance pa takó razmetali, da pripada jeden na 3—5000 Madjarov, nasproti temu pa na 50—60.000 Romunov. Pri tem so v romunskih krajih volišča priredili tako, da so Madjarom blizu, v tem ko je Romunom po cele dni hoditi do njih, ako se hočejo udeleževati javnega življenja.

Romuni so v Sedmagrajskem v 100 volilnih okrajih v večini, ali vsled madjarskih volitev se ne morejo udeležiti javnega življenja, in takó e godi, da madjarski narod, posebna manjšina dežele vsled groženj, nasilnosti, rušenja prava in zakona, z ovajanjem pri koroni, gospoduje v deželi in vlada s parlamentom.

Samouprava cerkve, da si zagotovljena z zakonom, velja le za Madjare. Nemci, Romuni, Srbi, Slovaki in Rusi jo imajo le pro forma, kajti povsod se jim vsiljujejo duhovniki in škofi, kateri zanemarjajo jezik vernikov, uvajajo pa v cerkveno upravo in šole madjarščino. Pri takem nameščevanju se narod

tu pa tam upira, da teče kri. Takó je v Feldru ostalo pri instalaciji župnika 10 mrtvih in 30 težko ranjenih pred župnijo. Cerkve imajo sicer samoupravo, ali vlada stori, kar hoče, in duhovenstvo jej mora biti za agenta.

V upravi, kakor je bilo izjavljeno v samem ogerskem parlamentu, gospodujejo na Erdeljskem azijske razmere. Uradi se izročujejo volitvenim gonjačem, kateri so običajno neprijatelji nemadjarskih narodnostij. Na sposobnost, znanje jezikov, zanesljivost, pošteno vedenje in običaje naroda negleda se čisto nič. Tu odločuje jedino madjarski šovinizem in divja politiška besnost.

Romuni se morajo pri vstopu v upravno službo odreči svoje narodnosti, in na vsem Ogorskem ni jednega Romuna, kateri bi v upravi imel više mesto, dasi Romuni oddajajo ogerski državi le na krvi 85.000 mož za redno vojsko in 200.000 mož za honvedstvo. Madjarski uradniki ne pridejo do pravičnega pisanja niti lastnega jezika, in *semitski* potomci so najdivjiji del madjarskih nagonjačev, ki postajajo načelniki po nemadjarskih občinah. Na Erdeljskem je podrejena tudi iz očitnih vzrokov žandarmerija ministru notranjih poslov, v tem ko je v Ogorski podrejena vojnemu ministru. Zato morejo upravni organi vsak hip zahtevati pomoč žandarmov in pri vsakem odporu dati rabiti orožje.

V sodstvu je madjarščina obravnavajoči jezik v vseh zborih, in sodniki ne znajo niti jezika, niti običajev naroda romunskega, in ko bi jih poznali, ne smejo jih rabiti pri uradnem obravnavanju. Ni dovoljeno prijemati romunski ali nemški pisanih spisov, ne pogoдеб, ne pobotnic. Ljudstvo se v večini slučajev razgovarja s sodnikom s pomočjo plačanih

sodnijskih slug, kateri skrbé za svoj žep vselej, redko pa za stvar strank.

Romunske žurnaliste sodijo madjarske porote, katere ne razumejo romunski. Karakterističen je znani slučaj generala Dody-ja. Razmere te provzročujejo, da mnogi Romuni sedé nedolžno v madjarskih ječah, in da so bili kaznovani s hudimi kaznimi zato, ker se niso mogli razgovoriti s svojimi sodniki. V civilnih pravih se dogaja, da imajo Madjari nad Romuni tako prednost, da po l. 1868. je prišlo mnogo romunskih seljakov ob svoje imetje iz nepravilnih vzrokov.

V pogledu *občega naobraževanja* biča spomenica takó zvana kulturna društva in obsojuje nedostatke šolstva in navaja, da se še na kmečkih šolah poučuje madjarščina po 8 ur na teden, da vlada ne dovoljuje snovati šol niti za lastne denarje, stipendistom se ne dovoljuje učiti se na tujem, in sedaj se uvajajo detska varovališča z dolžnostjo, s prisiljenim obiskovanjem, da vzredé Madjarom janičarje.

To je jedro spomenice, katera se je izdala v obsegu 56 stranic. Mladina romunska se nadeja, da bo ta spis imel zaželeni uspeh; kajti Evropa spozna, kaka je madjarska plemenitost in viteštvo. Madjari so v resnici razkačeni, zlasti pa njih vsečilišna mladina, katera je demonstrativno sežgala to spomenico. Židovski listi bolj ali manj molče, ker spomenica omenja tudi Žide, ki ne opravljajo ravno častnih ulog nasproti Romunom. Židje molče pa tudi, ker so plačani zagovorniki madjarskega liberalizma in duvalizma. Spomenica je pomenljiva tudi za Slované, ker s spisom razmer in položnja ogerskih Romunov je opisano položnje in trpljenje tudi ogerskih Slovanov.

O kritiki dra. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

(Dalje).

Gledé na koledar, specijalno velikonočni praznik. (Nadaljevanje.) Gregorijanskemu koledarju so se očitali in se še očitajo mnogoteri nedostatki, in mi nočemo zanikati ne istih, ne nezanesljivosti podstav reforme, iz katere izvirajo nedostatki vsaj toliko, kolikor se odnašajo na nesoglasje reformovanega koledarja z nebnimi prikaznimi. Ko bi pa vprašali kritike in grajalce, ali je možen koledar s preprosto uredbo, kateri bi popolnoma odgovarjal nebnu tečenju in za vse dobe: morali bi, jednako zaslužnemu astronomu Mädlerju odgovoriti z „ne“, ker ni¹⁾ absolutne zanesljivosti

¹⁾ I. H. Mädler Geschichte der Himmelskunde I. Band. Braunschweig 1873 pag. 215. Mädler ni bil sicer nasprotnik, ampak takó goreč pristaš gregorijanske preustrojitve koledarja, da obžaluje, da ni prodrla pri Rusih; njega kot protestanta vendar ne morejo sumničiti s konfesionalno pristranostjo, ko zagovarja reformo, katero je izvršil rimski apostolski stol.

siderskega leta za tropsko, katero je jemati koledarju v podstavo; vrhu tega more tak koledar izražati tečenja solca in meseca le v dnevih, ne pa tudi v urah, minutah, sekundah itd., kar bi sicer tudi uže v pogledu na različno krajno lego imelo jedva kak namen.

V obče pri običajnih, ne nalašč astronomskim namenom služecih koledarjih ne gre toliko za to, da predočujejo isti stroge zakone tečenj solca in meseca, ako se od njih le ne oddaljujejo preveč, torej po mesecih, kakor je bilo to na primer v Rimu pred uvedenjem julijanskega koledarja.²⁾

²⁾ Da se je lótil Julij Cezar koledarske, narodne množice vznemirjaóče reforme, ker je: *I. dan januarija prišel uže na naš sedanji 13. dan oktobra*, vedeli so zgodovine večši nasprotniki in so bili v obče na čistem v tem, da diferencije med nebnimi tečenji in podatki ali naznanili koledarskimi, samó da ne postajajo prevelike, ne provzročujejo nikakih škod. Kajti mi nahajamo v knjigi, pri Iv. Spieß-u v Heidelbergu 1584 tiskani, med drugimi, proti reformovanemu koledarju priobčenimi spisi pod VI b tudi mnenje do bavarskih knezov od 1/11 decembra 1582, v katerem se preustroj koledarja razglašá do cela brezpotrebnim, „*kajti počasno nazadovanje letnih točec in mlajev se dá uže še prenašati, sosebno ako*

To, kar se največkrat očita reformovanemu koledarju, da, zasnovan na cikličkem bistvu, kaže le srednja, torej imaginarna tečenja solca in meseca, je torej toliko manj opravičeno, ko je ta koledar sestaven del rimskega brevija in ima odgovarjati na prvem mestu cerkvenim namenom, specijalno ritualnim zahtevam zapadne cerkve.³⁾ Cerkev pa zahteva od koledarja, da je preprost, lehkomumljiv, pripraven, se posebno pa stabilen, torej nezavisen od umenj astronomov, ki se mnogokrat razločujejo celó gledé na zanesljivost katerih si bodi astronomskih plošč ali efemerid, se posebno pa, da poštevajo sporočilo, katero seza noter do starega zakona, kar more podajati jedino cikličsko bistvo.⁴⁾ Celó prepričanje, ki se je bil uže pričel o meridijanu, ki bi se imel deti v podstavo eventualnemu astronomskemu preračunjevanju velikonočnega praznika (velikonočnih ščipov), morejo se izogniti samo v tem, da se držé tradicionalnega cikličkega bistva.⁵⁾

Ravno takó malo je opravičeno takisto pogostno očitjanje, da so se v reformovanem koledarju izvršeni korekturi solnčnega leta in luninega cikla, katera je prav za prav bistvo

preudarjamo častito starost teh vredeb. Celó največi nasprotnik koledarske preustrojitve (Heidelberški profesor Mästlin) pobija v svojem „obširnem sporočilu“ do falškega grofa ob Renu (tiskano 1583 od Jakoba Müllerja v Heidelbergu) opravičenje koledarske reforme se posebno zaradi tega, „ker je za preprostega človeka in učenjaka brezpotrebna, ker so si doslej z dosedanjim (starem) koledarjem pomagali jako dobro“. Samo od reformovanega koledarja so zahtevali več, kar bi pač moglo biti osnovano, ko bi ne vedeli, da so se nad starim koledarjem do njegove preustrojitve pritoževali na vsem zapadu, se posebno germanski narodi, oziroma so zdržema stoletja zahtevali, da se odstranijo njegovi nedostatki.

³⁾ V *Magnum Bullarium Romanum Luxemburgi 1742* pag. 847-849 sporočena bula papeža Gregorja XIII „Inter gravissimas Anno inc. Dom. 1582 sexta kal. martii“ svedoči o tem po vsej svoji vsebini, in specijalno v § 4 se med razlogi, vsled katerih se niso dali poštovati poprejšnji načrti o preustrojitvi, navaja tudi ta, da so ti nasprotovali davno običajnemu cerkvenemu obredu, kateri je bilo treba pred vsem varovati. („neque antiquos ecclesiasticos ritus [quod imprimis hac in re curandum erat] servabant“).

⁴⁾ Epohalna dela aleksandrijskih učenjakov (Hipparchova teorija solca in meseca, kakor tudi *μεγάλη σύνταξις* Ptolemejeva) niso mogla biti neznana aleksandrijski cerkvi, bila so torej znana tudi očetom prve ekumenske sinode, katera je odobrila aleksandrijsko velikonočno pravilo in je skušala udomačiti v vesoljni cerkvi. Ta dela pa uže dokazujejo, da tropsko leto poprek obseza manj nego $365\frac{1}{4}$ dni, in da diferencija med 19 leti metonskega luninega cikla in v istih obseženimi 235 luninimi meseci po vsakih 304 letih narašča za jeden dan.

Ako torej Nicejski koncil kljub temu na julijanskem koledarju in na aleksandrijskem preračunjevanju velikonočnega praznovanja ni v obče napravil nikake korekture: dal je pač cikličkemu bistvu prednost pred strogim astronomskim določevanjem in je tudi pri tem zopet manj pošteval natančnost, nego brezumetnost in preprostost, katera je do današnjega dne neprekošana.

⁵⁾ Dejanski so od sredine XIV stoletja nastali dotični načrti astronomov omahovali med meridijanom Jeruzalemskim in Rimskim; protestanti pa so na spodbudo Leibnitza, Weigela in drugih, leta 1700, uvedenemu „popravljenemu državnemu koledarju“ („verbesserten Reichskalender“) deli v podstavo germanski meridijan (Uranienburški, nekdanje zvezdarnice Tycho de Brache-jeve) in rudolfske astronomske tablice Keplerjeve.

reformo, dele v podstavo priznalo nezanesljive pruske ali prutenske plošče; dasi je dandanes obče priznana nedostatnost imenovanih tablic, ki se kot nezanesljive uže dolgo nikakor niso rabile več, in dasi, kakor se ume samo po sebi, je ta nedostatnost zakrivila⁶⁾ nepravost reformovanega koledarja. No v oni dobi so bili omejeni na izbiranje alfonsinskih in prutenskih tablic; komisija, kateri je papež ukazal izdelati reformovani koledar, odločila se je v popolnem soglasju z veliko večino tedanjih astronomov za prutenske tablice kot bolj prave, dasi niso imeli niti do teh zaupanja. Nemški jezuit (iz Bamberga) Kristofor Klavij, katerega je poštovati kot dušo komisije, in kateremu so zaradi tega izročili tudi zagovarjanje reformovanega koledarja, nas poučuje natanko o tem v svojem glavnem delu „*Romani Calendarii a Gregorio XIII P. M. restituti explicatio Clementis VIII iussu edita Romae 1603*“⁷⁾, in nezaupanje, ki ga je kazala komisija nasproti prutenskim tablicam, kaže se tudi drugače povsod, se posebno pri ekvacijskih tablicah.

Ekvacijska tabla reformovanega koledarja sestaja, kakor znano, iz *Tabula epactarum* (kombinacije 30 epakt z 19 leti luninega cikla) in iz njenega regulatorja, takó imenovane *Tabula expansa*, v kateri so podane posamične dobe ali perijode let, za katere veljajo različne kombinacije med epaktami in *Numeri aurei*. *Tabula epactarum* pa je po svoji naravi, ker v njej, kakor rečeno, so podane jedino kombinacije med obema činiteljema ali faktorjema luninega računanja, ravno takó perpetuvalna, kakor večni koledar, in reformatorji koledarja bi bili mogli napraviti perpetuvalno tudi celo ekvacijsko tablo, ko bi bili posamične perijode za ekvacije postavili kot absolutno prave. *Tabula expansa* bi bila po takem odpadla, ker poleg *Tabula epactarum* bi bila zadoščevala rubrika za vsprejetje posamičnih perijod. *Tega določenega postopanja, čaravno bi bilo vsled tega postalo vse preprosto, kakor je*

⁶⁾ Kakó neprave da so prutenske tablice, kaže ravno reformovani koledar, v katerem se opira korektura solnčnega leta z izpahavanjem ali izpuščevanjem, zaradi navedenih tablic, na krivo misel, da je po pretečenih vsakih $133\frac{1}{3}$ let izpustiti jeden dan, torej bissextus, v tem ko bi se imelo po današnjem stanju znanstva to goditi vsakih 128 let, da se kar možno varuje soglasje z nebniimi tečenji. Iste tablice so krive, da se je podstavila korekturi luninega koledarja tudi kriva misel, da diferencija med 19 julijanskimi leti običajnega luninega cikla in v njih obseženimi 235 luninimi meseci narašča po preteklih vsakih $312\frac{1}{2}$ let za jeden dan; ta misel je kriva, ker to naraščanje nastaja še le po preteklih vsakih 310 let.

⁷⁾ Kjer govori Clavius o teh tablicah, ki so nastale iz opazovanj Kopernikovih, in ki se zaradi tega (Kopernik je bil namreč Prus) imenujejo prutenske (pruske tablice), ne zadovoljuje se niti z izgovarjanjem nezaupanja, katero razkriva nasproti istim, ampak on tudi drastično motivuje to nezaupanje takó le: praesertim cum incertis hypothesibus, nedum absurdis et a communi hominum opinione abhorrentibus, ac quibus omnes philosophi naturales repugnant, fundatae sunt“.

Da bi se pa napravile nove tablice in primerno preskušale, kakor je to zahteval profesor Mästlin v svojem odgovoru do jezuita Possevina (1588 v svojem „*Defensio alterius examinis*“), komisija ni mogla predlagati v pogledu na dolgi za to potrebni čas; kajti reforma bi bila utegnula propasti, k čemur se še povrnemo.

le žele, pa se je ogibala koledarska komisija, ko se je zavedala, da bi poznejši rodovi utegnili imeti povod, napraviti popravke ekvacijskih perijod, morda s spremembo izpahovalnega pravila ali premikanjem luninih enakostij, in je gledé na to postavila *Tabula expansa*, v kateri stojé črke poleg perijod, katere so se predpolagale kot prave. S tem je treba iti na *Tabula epactarum*, da najdeš za dotično ekvacijsko dobo kombinacijo med epaktami in *Numerus aureus*; to pa je važno zaradi tega, ker pri korekturah, ki jih je morda napraviti, je potreba samo spremembe perijod, v tem ko ostanejo črke, katere zastopajo njih vrednost.⁸⁾

Iz tega je zajedno razvidno, kakó neopravičeni so naskoki, s katerimi so napadali Mästlin in drugi namišljeno bahasti govor papežev, sosebno zgorej navedeno bule „*Inter gravissimas*“ in drugod rabljene izraze. Clavius odnaša izraze „*calendarium perpetuum*“ in „*perpetuitas calendarii*“ popolnoma prav za vpisanje epakt k mesečnim dnevom in z nevelikimi omejitvami na ekvacijsko tablo, ker so pač v istem smislu tudi nereformovanemu julijanskemu koledarju pridevali epiteton „*perpetuum*“, samo da se tu numeri aurei, v reformovanem koledarju pa epakte jedenkrat za vselej odkazane dnevom. Tudi se odnaša stavek „*aequatio est adeo perfecta, ut nulli unquam mutationi sit obnoxia*“,⁹⁾ kakor razpravlja Clavius, jedino na modificatio izpahovalnega pravila ne pa na to, da bode *Aequinoctium vernum* nastopal vedno 21. marca; kajti reformatorjem koledarja niso mogla biti neznana omahovanja tropskega leta, katerim omahovanjem je uslovje anomalija letnih točk.

Po vsem tem imamo pač pravo do trditve, da proti reformovanemu koledarju takó mnogotero poskušani napadi, kolikor se dostajajo bistva ali jedra reforme, nimajo realne podlage. Reformovanemu koledarju očitane in, kakor rečeno z večine iz njegovih omahljivih podstav izvirajoče napake je priznal celó papež Klement VIII v Breve od 16. marca

1603, postavljenem na čelo mišljene „*Explicatio*“ Klavija, in pred vsem obrnenem proti koledarskemu načrtu Viete, v tem ko se Klavij ne pomišlja čisto nič, iste napake celó posamične naštevati, ravno ker se jim je jedva izogniti v koledarju, ki se opira na cikle in lahko umljiva pravila.

V svojem zgorej navedenem, na ukaz rimskega apostolskega stola tiskanem delu, specijalno v „*Appendix, qua A. Possevinus (contra Maestlinum) defenditur et summa totius Apologiae explicatur*“ navaja Clavius sam štiri napake, ki jih ima reformovani koledar, ko priznaje očitno, a) da omahuje v njem *Aequinoctium vernum*, b) da epakte podajejo starost lunino včasih prepozno, torej prihaja Velika noč mnogokedaj v četrti teden velikonočnega luninega meseca, c) da po reformovanem koledarju more priti Velika noč, namesto v prvi lunin mesec, v drugi tekočega leta ali v poslednji prejšnjega leta (to se pravi pred *Aequinoctium* ali pa tudi štiri do pet tednov po *Aequinoctium*). d) Da po reformovanem gregorijanskem koledarju more priti Velika noč tudi v dan ščipa (torej v isti čas z židovsko pasho). Ako poštujemo pri tem, da tretja napaka, ki jo priznava Klavij, obseza prav za prav dva pogrška, povišnje ta okolnost število od Klavija očitno priznanih napak reformovanega koledarja od štirih na pet, in natanko toliko napak je istemu očital tudi Mästlin.

Ko pa Klavij očitno priznava te napake reformovanega gregorijanskega koledarja, obrača se do onih, ki ga pobijajo, sosebno do profesorja Mästlina, s pozivom; da naj ali podajo dokaz, da so v reformovanem koledarju razun teh, katere priznava sam, še druge napake, in da se prikazujejo te česč (večkrat), nego v starem julijanskem koledarju,¹⁰⁾ ali pa da naj sestavijo koledar, ki se takisto opira na cikličko, lahko umljivo računanje, ne da bi imel iste napake, katere ima reformovani koledar.¹¹⁾

(Dalje pride).

⁸⁾ Dotično mesto pri Klaviju l. c. se glasi: „*Adscripsimus autem triginta hisce lineis epactarum tabulae expansae literas potius alphabeti, quam annos Domini, quibus singulae lineae respondent, quia volumus tabulam hanc expansam et perpetuam esse et ad quaecunque anni solaris magnitudinem posse accommodari, quod non fieret, si anni Domini apponerentur, tum quia in tam exiguo spatio omnes anni comprehendi non possunt, tum vero maxime, quoniam incerta adhuc sit et nondum satis explorata anni solaris magnitudo, incertum quoque est, num anni Domini semper lineis illis epactarum sint responsuri, quibus praefixi sunt. Quare, ut posteris liberum sit, aliam rationem aequandi annum solarem instituere, si forte haec nostra aequandi ratio post aliquot annos ab astronomis a vero aberrare deprehendatur, apposimus literas alphabeti, ut quaelibet earum cuiusvis anno Domini respondere possit. Ita enim fit, ut tabula epactarum et perpetua sit*“.

⁹⁾ V § 5 papeške bule „*Inter gravissimas*“ se glasi analogno mesto: „*omnia, quae in calendario collapsa sunt, constanti ratione et saeculis omnibus duratura, sic restitui posse ostendit (Lilius), ut calendarium ipsum nulli unquam mutationi in posterum expositum esse videatur*“. To mesto pa se izrecno odnaša na načrt Lilijev (Lilio), kateri je imel pred očmi cikel 300.000 let, ki ga je pozneje popustil Klavij, in odgovarja v stavku latinski glagol „*videor*“ slovenskemu „*zdeti se*“.

¹⁰⁾ Dve napaki, ki jih ima reformovani koledar po priznanju Klavijevem, namreč nastopanje Velike noči pred *Aequinoctium vernum*, določenim na dan 21. marca ali v sam dan ščipa, torej v isti čas, kakor pri Židih, se po nereformovanem julijanskem koledarju ne nahajati samo redkeje, nego po reformovanem koledarju, ampak se ti dve napaki v obče ne nahajati; to, kakor je videti je prezrl Klavij ravno takó, kakor njegovi rasprotniki, kateri bi bili jedva opustili, da bi ne bili izrabili te okolnosti.

¹¹⁾ Kakó prihaja Klavij do tega, da imenuje računanje, na katero se opira reformovani koledar, lahko umljiv, dá se razlagati jedva drugače, nego s tem, da se je zdelo to računanje njemu lahko, potem ko se je z istim računanjem izključno bavil mnogo let; kajti jedna senčnih stranij reformovanega koledarja je ravno skrajno zapleteno ali komplikovano računanje, na katero se opira lunin koledar. To ni samo naše, ampak soglasno mnenje mnogih astronomskih avtoritet. Po mnenju teh avtoritet o preustrojnem načrtu Liliovem, ki je podstava reformovanega koledarja, so posebej sprašali in to mnenje predložili rimskemu apostolskemu stolu.

Takó se v mnenju Tomaža Hotenzija, katero je poslal kralj portugalski papežu, navaja z razlogi, govorečimi proti preustrojnemu načrtu, tudi ta, da je jako zamotan in obscuren, torej da ga morejo jedva umeti celó naobraženci. (Cod. Vatic. 7052 fol. 1) Takó izjavlja matematik Celstius, kateremu je naložilo vseučilišče Löven, sporo-

Ruske drobtinice.

Съ миру по нитѣ, голому рубаха.

Kazansky birževój listók javlja, da so Nemci še pred dvema, tremi leti jako drago kupovali zemlje v Rusiji, sedaj pa se mnogi hočejo seliti — v Ameriko, da imajo tam „več prostora“. Neke naselbine so že res poslale svoje ljudi v Ameriko, da tam pozvedó, kar je potrebno.

Da se „štunda“ bolj omeji, misli vlada prepovedati štundistom, da ne bodo smeli v zakup jemati mline, zavode, gostilnice in druga podvzvetja, pri katerih se shaja mnogo ljudi. To pa za to, da ne bi štundisti imeli toliko prilike za svojo propagando. *Morali* bodo mladi ljudje (pravoslavni se ve) vsaj v praznikih hoditi v cerkev, kjer bodo duhovniki redneje nego do sedaj učili kristijanski nauk in tolmačili evangelije. Pa če otroci tudi kaj pozabijo, ostane jim živa vera, verski čut, ona blagodejna srčna toplina, katera najboljše hrabri in čuva človeka v življenja borbi, da ne otrpne, ne odrveni, in more dati človeku več miru in zadovoljnosti nego bogastvo ali velika učenost — brez te topline srca in duha.

Ruska poleška močvirja osušavajo uspešno že mnogo let. Sedaj so odločili, da osuše še a) v Polèsju 1.000.000 desjatin državnih zemljišč, 6.900.000 desj. pa zasebnih, b) v černigovski guberniji državnih z 400.000 des., zasebnih 1.608.000 des. Za to delo je namenjenih 11.000.000 r., izkopljejo pa kanalov 14.000 vrst.

V 60ih letih (našega stoletja) širil se je med „učenjaki“ in občinstvom pozitivizem t. j. vera v to, kar moremo mi videti in tako spoznati. Vse više, vse to, kar spada v metafiziko, se je zametavalo, zasmehavalo. Sedaj je drugače. Metafiz. vprašanja se razpravljajo resno, vsestransko, in resno filozofsko misel tudi občinstvo sliši rado, a ono površno, večidel lahko umno časnikarsko modrovanje, ki se je imenovalo filozofskim, gubi vrednost in pomen — kolikor ga je imelo.

Za to je dobro: resna, globoka misel obravnava vprašanja znanosti in življenja tako, da *nas bodri*, a v pesimizem nas negoničeti slepega optimizma ne uči, kakor ga niti naša kristijanska vera — *ni nikoli širila*.

V Stokholmu umrla je 10. feb. t. l. S. V. Kovaléskaja, vseuč. profesorica matematike. Rodila se je 15. dec. 1853. Od l. 1884 bila je profesorica više matematike v Stokholmu. Napisala je veliko zanimivih razprav, najzanimivejša je pač „ob obračanju trdega telesa okolo mirne točke“. To delo nagradila je 1888. l. pariška akademija znanosti. Učena ta Rusinja je dokazala, da je tudi ženska glava sposobna za rešavanje problemov, o katerih so mnogi trdili, da jih ženske nikakor rešati — ne morejo nikoli.

Znano je, da v Evropi vsako leto propada mnogo mladih ljudi, ker so propuščeni sami sebi in vsem škodljivim vplivom sedanjega življenja. Za to v Rusiji neki Sluckij že dolgo piše, da bi vsaj dijaki snovali si „kristijanske zveze“. V Moskvi je samo vseučilišč-

čiti mnenje (Cod. Vatic. 5645 fol. 25), da je *epaktiški cikel preveč zamotan in umljiv* jedino strokórnjak m. Tudi v preskušnjo mnenja, katero je sestavil profesor Fabricij o preustrojnemu načrtu, pod predsedništvom rektorja sklicana in z dvema doktorjema bogoslovja jezuitskega kolegija pomnožena komisija Dunajskega vseučilišča je pritrdila proti preustrojnemu načrtu obrnenemu mnenju v vseh, zlasti tudi v točki astronomskega računanja; *ker se re da duhovito in marljivo izdelani cikel epakt je težaven*, in kar hoče reči še več, *ni torej gotov, trden in trajen, da bi se ne moglo delati z njim napake, in da bi pozneje ne bil zopet potreben korektura*. (Oba aktalsta se v dan 26. julija 1578 predložila cesarju v sporočevanje do papeža in sta oba v aktne fascikulu „Reichssachen 33 56 Dunajskega skrivnega hišnega, dvornega in državnega arhiva [Haus-Hof- und Staatsarchiv]. Oskrbnik Iosephus Valdianus trdi v svojem papežu poslanem mnenju (De anni restitutione opinio, Cod. Vatic. 5645

nikov nad 3500. Večina njih nimajo rodbine v Moskvi, žive brez nadzora. Sluckij misli, da bi moskovska duhovščina mogla pridobiti si lahko velik vpliv na mladež, ker ona da je bolj *globoko* omikana nego svetska inteligencija in sledi za literaturo in javnim življenjem „ne menje nas posvetnih“. Ona more opaziti in razumeti dvojbe mladeži, a iskrena srčna beseda mogla bi vplivati jako dobro. Ne boji se pa Sluckij, da bi mladež tako pomoč odbijala, ker „ona da želi, iskreno želi razprav o verskih in moralnih vprašanjih in pozitivnih odgovorov nanje“. Bili so že do sedaj mali krogi med mladežjo, kjer so se razpravljala podobna vprašanja, čitalo se sv. pismo itd.

Zakon dne 19 febr. 1851 osvobodil je ruske kmete in dopustil, da smejo kmetje odkupivši si zemljo razpolagati z njo po občnih zakonih in tudi prodajati jo. Ravno ta določba pa je bila pogubna ter zakrivila celo gospodarsko krizo med ruskimi kmeti. Dolgo, dolgo se je mučil ruski kmet, gubil vedno bolj svojo samostalnost, in privrženci liberalne polit. ekonomije so bolj ali menj odkrito trdili, da drugače ne more biti, da je vsak sam svoj gospod in se tudi gospodarski — ubiti sme. Vlada pa se je vendar ganila in baje pripravlja zakon, da se kmetске zemlje *ne bodo smele* prodajati v tuje roke in bodo prestale biti predmetom oderuške spekulacije, kakor so bile že neredko do sedaj.

Iz zanesljivega vira javljajo, da bode kmalu prepovedano vsem inostrancem brez izjeme, imeti kjer koli v Rusiji posestva (negibljava). Ti inostranci bodo torej morali prodati svoja posestva, in zato se izdelujejo v ministerstvu financij pravila za društvo (kapitalistov), ki bode kupovalo ta posestva.

Plemstvo kazanske gubernije prosi ministerstvo, 1) da plemenite rodbine *morajo* svoja posestva sestaviti v nerazdeljive skupine tako, da bode vsako tako skupino *celo* podedoval dedič, in 2) da se *smejo* obrezovati „zapovedna imenja“ (fideikomisi). Vse to se ve da zato, da se omeji hitro propadanje posestev plemenitnikov.

Kupčijski vspehi so bili vedno jako važni tudi v političnem smislu. Zato se tako odločno borita Anglija in Rusija tam na azijskih tržiščih, zato kupčijska podvzvetja tako rade podpirajo vlade. Tam v Aziji razvija se ruska kupčija počasi ali, rekel bi — varno, trdno. Teži je položaj v Evropi: na Balkanu ima malo vspehov, precej v Srbiji, malo v Bolgariji (posebno sedaj!) in nekaj več v sosedni Romuniji. Te dni je začela v Bukureštu kupčevati tvrdka (moskovska) A. I. Abrikosova sinov in sicer na debelo in drobno. Prodajalnica, pravijo, da je cel dan polna kupovalcev. A konkurencija je precej težka — s tovari, ki so na oko lepi in dober kup. Ali pameten kupovalec bode rajši plačal malo dražje dobro stvar, nego precej ceneje — slabo. To tudi kupec dobro vedo, vedo, da je slaba ona modrost, priporočajoča stvari, ki so schön, billig und — schlecht.

fol. 62), da *snovatelj načrta je le še poslabšal stvar, ko je namesto starega cikla, s katerim je jako lahko ravnati, sestavil noe cikel, kateri ima poleg jednako velikih napak še to škodo, da se dá z njim opravljati prav težavno. In to priznaje, kar hoče mnogo več, tudi dr. Kaltenbrunner v svojih prispevkih k zgodovini gregorijanske koledarske reforme* (Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kais. Akad. der Wissenschaften 97. Band, Wien 1881. pag. 26), iz katerih smo posneli tudi gorenje podatke iz cesarskega skrivnega hišnega, dvornega in državnega arhiva, kakor tudi iz Vatikanske biblijoteke, *brezusplošno*, dasi v drugem odnošenju ne pritruje bolj negativni nego pozitivni vsebini mnenja Valdijanovega.

Preprostost, brezumetnost, sosebno pa lahka umljivost, katere zahteva Klavij od koledarjev, ki so jih ali jih bodo projektirali drugi, dajo se dejanski najmenj slaviti na reformovanem gregorijanskem koledarju.

Vsled carskega ukaza morejo od sedaj dalje kupovati in imeti tudi v Finlandiji negibiv imetek vsi, ki ga morejo imeti v Rusiji. Izvzeti so le priznavalec Mojsijeve vere (zakona).

Za Rusijo je kredit za melioracije posebno važen, in tudi to so izvahali sinovi izvoljenega naroda pa baje prosijo, da bi njihovi kapitalisti prevzeli to stvar. „Mosk. Véd.“ protivijo se vsaki privatni podvzetnosti v tem, ker bi Židje ali pa tudi Nemci s svojim kapitalom dobili v pest vse rusko zemljedelije. Potem bi ta kredit ne mogel biti dovolj cen: vsak privatni podvzetnik zahteval bi večje postotke nego država, katera bi imela voditi te kreditne poslove. Da pa ne bi denarjev rabili posamezniki v druge svrhe, bi lahko dajali posojila ne v gotovini, mar v posebnih markah, katere bi se jemale za gotov denar še le potem, ko bi se vedelo, da se je kredit rabil za melioracije.

ДВѢ ПѢСНИ.

Прелестна пѣснь полуденной страны!

Она огнемъ живительнымъ согрѣта,

Какъ яркій день безоблачнаго лѣта;

Она сладка, какъ томный свѣтъ луны,

Трепещущій на зеркалѣ лагуны.

Все въ ней къ любви и нѣгѣ насъ манить:

Но не звучать отзывно сердца струны,

И мысль моя въ груди безмолвной спать.

V Rusiji imajo razni vladini uradi za činovnike hranilnice. Sedaj se bodo pravila teh hranilnic toliko premenila, da bodo menj pisarije pri vplačevanju in izplačevanju.

V Petrogradu besedujejo z delavci, da ojačajo kristijanske čute v njih in širijo versko-nravno omiko v duhu pravoslavne cerkve. Te razgovore je uvelo „общество распространения религиозно нравственного просвѣщенія“.

Ruski mužik ni pijanec po navadi, četudi mu ravno to očitajo radi. Ne, on ne pije pogostoma, ali ko pije, pa se ga rad malo preveč nasrka. V takem stanju ga lahko zlorabijo razni selski odeluhi, in to je velika nesreča. Zato je minister notranjih zadev predložil Državnemu Sovetu načrt zakona, da se bodo strogo kaznovali krčmarji, ki bi jemali kaj v zalog, ali bi takim pripitim ljudem posojevali, maloletnim itd.

C.

Другая пѣснь, то пѣснь роднаго края, —

Протяжная, унылая, простая,

Тоски и слезъ и горестей полна!

Какъ много думъ возбудила вдругъ она

Про нашу стѣну, про гулкія ятели,

Про радости и скорби юныхъ дней,

Про тихіе напѣвы колыбелі,

Про отчий домъ, и кровныхъ и друзей!

A. S. Chomjakov l. 1832.

Pismo uredniku.

Častiti gospod urednik!

V 4. št. „Slov. Sveta“ čitam, da „goriški rodoljub“ naziva Vaš list pogubonosnim za *verno* ljudstvo, in trdi, da namen „Slov. Sveta“ je: „*cerkvene obrede smešiti in grajati, ljudstvo odtujiti od višjih in nižjih pastirjev in jih s pravoslavno cerkvijo zjediniti*“.

Ako je mene, Vašega starega sotrudnika in druga, vzburilo to frivolno zavajenje „goriškega rodoljuba“, moram si misliti, kako globoko je zadela ta neslišana krivica Vas samega. Mi, Vaši somišljeniki in borci za svete in starodavne pravice slovenskega naroda na političnem, cerkvenem in narodnem poprišču trpimo že dolgo vsake krivde od sekte „goriškega rodoljuba“. In vendar smo mi verni sinovi matere cerkve in slovenskega naroda, in tega nihče od nas odvzeti ne more. Kak cilj ima to sistematično psovanje, ta nepretrgana kleveta na nas, ta divji hrup, ki se vzdiguje proti nam iz tabora novoslovenskih Wichingov in njih opričnikov? Dovolite mi, da se po tem povodu izrečem jasno, jedenkrat za vselej, da sliši vsakdo, kdor ima ušesa, da sliši.

Kot sotrudnik Vašega lista moram ukor, ki ga je listu vrgel izvestni „goriški rodoljub“, — naj se zove kakor koli — sprejeti tudi na svoj račun. Vi ste kratko nazvali postopanje nazvanega subjekta „podlim in hudobnim“; naj

ga tudi jaz osvetim s te strani neoprovrgljivimi fakti in dokazi. Moj namen ni, prepričevati „goriškega rodoljuba“, da postopa podlo in hudobno; on to sam zna ravno tako dobro, kakor mi dva; znajo to izvestno tudi njegovi pokrovitelji, trabanti in sužnji. K tem dušam glas človeškega srca dostopa nima. Jediní moj cilj je konstatovati, da goriški rodoljub greši „mala fide“ in izvršuje „peccatum formale“. S tem pa niti njemu ne mislim odtegniti ni jednega somišljenika, ni Vam kakega pridobiti. Plevé so od zrna ločene za vselej. Zrno bo kalilo samo po sebi, plevé pa raznese prvi veter.

In tako konstatujem, da ni jaz ni Vi ni nihče iz naših somišljenikov nikoli ni „smešil ali grajal“ kakoršnega si bodi cerkvenega obreda, ne le katoliškega, ne celo luteranskega, židovskega ali turškega ne. Mi znamo, da so vsi obredi izpovedovalcem dotične vere *sveti*; *odgoja* naša pa nam ne *dovoljuje* smešiti in grajati to, kar je in kar *mora* biti *sveto* našemu nasprotniku.

„Goriški rodoljub“ se ve da, согласно svojemu mrávstvenemu sodržaju ob istini svojega očitjanja ne podpira z nobenim faktom, ne zato se ve da, kakor da ni sposoben izmisliti si fakte, ki jih nikdar ni bilo, no zato, ker njegovi čitatelji od njega faktov ne terjajo in celo terjati ne smejo. On govori o našem „namenu“. No ta namen ni viden ni v jednej

vrstici vsega tega, kar smo kedaj pisali; kot človek pa more soditi le po tem, kar vidi in sliši sam. Srca in obisti pa zna *Bog sam*. Nam namena skrivati *ni treba*; mi smo ljudje *nezavisni*. Razen tega pa imamo svobodo tiska, in nihče bi nam ne mogel braniti pisati tako, kakor je pisal nekdanj neki R. Zimmermann v graškeji „Freiheit“, ali kakor piše n. pr. „Rimski katolik“ in njegovi trabanti. No više za nas je pravilo *vesti in odgoja*, nego tiskovna svoboda; poslednjo si moremo izkoristiti le na toliko, kolikor nam prvi dve dovoljuje.

Pač pa imamo mi *fakte*, in mnogokratne fakte, da smeši dr. Mahnič cerkvene obrede pravoslavne cerkve, to je obrede vstočne cerkve sploh, naj si bode zedinjena z Rimom ali ne; kajti unijati zvejo se sami tudi pravoslavne, kakor se dr. Mahnič prepriča lahko pri vsakej božjeji službi v unijskeji cerkvi. Le čitajte, kako cinično se odziva o obredu, da so pravoslavni popi *oženjeni*, da-si pri tem svojega pri-rojenega sladostrastja skriti ne more, ko govori o popicah. Da zna on *vse* obrede pravoslavne cerkve, smešil bi *vse*, in vendar bi on, kot dr. bogoslovja, lahko znal, da rimska cerkev poštev *vse* obrede vstočne cerkve za kanonične in za ravno tako veljavne in *svete*, kot svoje rimske obrede. Le pogledite, kako ulično se pači pred svetcem pravoslavne cerkve sv. *Savo!* Ta znameniti dr. bogoslovja ne zna, da rimski papa vabi na cerkvene zборе tudi pravoslavne *nezjedinjene* episkope, katere pri tem nagovarja: „Dilecti fratres!“ On se ve da to zna, no dela se, kakor da ne zna, kajti tako mu je *treba*.

Prva in glavna zapoved, zapoved, na katerej je osnovano vse krščanstvo, to je zapoved *ljubezni*. Ljubezen terja, da bratu odpuščamo; brez tega celo naša molitev, po besedah Spasitelja, nima nobene veljave. Kot pravi kristijani moramo *žetiti* in moramo stremiti k temu, da bi se *zapadna cerkev zjediniła z vstočno!* To je bila vselej iskrena želja rimske cerkve, o tem pri vsakej službi božjeji prosi Boga pravoslavna cerkev. Pač so se nahajali in se nahajajo med katoliki taki, ki za uslovje zedinjenja terjajo popolno podčinjenje vstočne cerkve zapadneji; ravno tako terjali so in terjajo še nekateri pravoslavni popolnega podčinjenja rimske cerkve vstočneji. Ni ti, ni drugi ne mislijo, da to ne bilo bi *zjedinenje*, nego pokorjenje. Drugi, kakor od rimske, tako tudi od vstočne cerkve pripravljeni so delati kompromise, to je, vodi jih *krščanska ljubezen* in milost, in terjajo, da bi bila in principiis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas. V kristijanih te vrste dotika se *zapadna cerkev z vstočno*; takih pa, ki bi *črno na belo* objavljali za **greh** željo, da bi se *zapadna in vstočna cerkev zjediniła*, dozda nismo videli še nê na rimskeji nê na vstočneji strani apostolske cerkve. Človeka, ki željo, da bi se te cerkve zedinile, in da bi bilo *jedino stado, jedin pastir*, — publicno stigmatizuje za „*greh*“ — rodila je goriška zemlja v osebi „goriškega rodoljuba“.

Ko bi „goriški rodoljub“ z nami držal stavo, da se bode prej on obrezal v židovsko vero, nego zedinile se cerkve, bi mu to mi radi verjeli. Vendar pa objavljati našo molitev

o zjedinenju cerkvij javno za **greh** — tega pa celó od „goriškega rodoljuba“ ne bi bili pričakovali.

Kar se tiče dalje ukora, da „Slov. Svet“ želi odtujiti ljudstvo od višjih in nižjih pastirjev, je ta ukor stvorjen ravno tako „mala fide“.

Frazo, da je „vera v nevarnosti“, pustil je na Slovenskem prvi v hod dobroznani Slovenec nekdanji ljubljanski kaplan, ko so takozvani „liberaluhi“ začeli gledati njemu in njega tovarišem na prste. Ko se je ta kaplan puntal proti škofu Pogačarju, ko je bil za to nekaj časa odstavljen „a magisterio et ministerio“, znale so o tem vse ljubljanske gostilnice. Še poprej je bil med nekaterim delom kranjskega duhovenstva dolgoletni ropot proti znaneji, takrat vsemogoči Urški, dokler ni njen brat v besedah, katere je zjutraj našel napisane na dveri: „mulier taceat in ecclesia“, uvidel svojega „mane tekkel fares“ in se oddaljil v svoj rodni Tusculum. Tako smo videli uže dva punta nižjih „pastirjev“ proti „višjim“ na Kranjskem, k velikeji škodi „vere“. Ravno tako nam je dobro izvestno, da je poslanec Klun v državnem zboru jako skandalno izrazil se o nekem slovenskem svečeniku, kateri je umiraje imel pod glavo staroslovensko biblijo. Prva dva slučaja nepokornosti k višjim pastirjem slučila sta se o času, ko na Kranjskem liberalne stranke ali še popolnoma ni bilo, ali pa je ni bilo v takem vidu, kakor je zdaj. In takrat „vera ni bila v nevarnosti“.

Ljudje s tem geslom razplodili so se na Kranjskem in na Slovenskem sploh poslednjih 15 let. Kanoniška obleka je zelo obširna in kot črna povrhnost, ni sposobna reflektovati žarek luči. Njo so torej izbrali kot trdnjavo, iz katere na nas streljajo. Nam pa suknja ne more biti merodajna, ker vemo, da „obleka ne dela človeka“. In kot ljudje, iskali smo v tej suknji vselej le *človeka*, in ako smo videli v tem človeku malo takega, kar bi bilo v soglasju s črno kanonično barvo, nismo se bali to konstatovati. — „Misera contribuens plebs“ pa ne more razumeti, da med kanonično suknjo in med *vero* je lahko ravno taka daljava, kot med nebom in zemljo. In na frazo: „vera je v nevarnosti!“ lovili so svoje cipe. Logično govoré, moramo mi „liberalci“ pobožno preklanjati se celo pred Judó Iskarijotom, kajti on je bil celo *apostol*, ne pa kaplan ali kak dr. bogoslovja, ničesar ne znajoči v bogoslovju.

Mi dobro vemo, da, dokler smo sinovi cerkve, ne smemo napadati *svetosti*, katero ima v sebi stan svečenika. Mi dobro vemo, da dar sv. maše ali vsak drug obred, ki bi ga izvršil kak razbojnik, sprejevsji zakon mašnikovega posvečevanja, ima ravno tako veljavo, kakor da ga je izvršil prvi svetnik. No razbojnik je vendar-le razbojnik.

Jako smešno bi bilo, ko bi kak zdravnik, kateremu dokazem, da mi je namesto zdravila dal strup, trdil, da napadam medicino; ali ko bi kak pedagog, kateremu sem dokazal, da dvakrat dva ni pet, ampak četiri, ovajal vsemu svetu, da psujem pedagogijo in pripravljam obrazovanje v nevarnost. Le svečenik novodobnega slovenskega pokroja, svečenik Mahničeve sekte, tvrdi, da, ako sem ga vjel v lazi,

kleveti in ovadustvu, napal sem „vero“, „obred“ in odtuževal mu „verno ljudstvo“. Ko dr. Mahnič vidi, da ga je vjela past, ki si jo je nastavil sam, in da ničemur ne more dokazati pravdopodobnosti svojega dokazovanja posebne vrste, vpije na vse grlo, da napadamo „vero“, „obrede“.

Dr. Mahnič je vse, kar vam je le ugodno: on je „vera“, on je „obred“, on je doktor bogoslovja, on je filosof, on je literarni kritik, on je ovaduh slovenskih narodnih društev, on je fini poznavalec in izsledovatelj ženskega vprašanja, kirurg, zidar, ima na prodaj en gros natvezavnice — z jedno besedo — on je vse, kar si le morete misliti, in v vseh svojih specialnostih dosegel je vrhunec sovrsenstva. Naredil je iz sebe tako ogromno tarčo, da Vam je treba le ziniti, in on je uže razžaljen in zadet, kajti to ali drugo njegovo specialnost ste trčili — in tu slišite stereotipni krik in stereotipne fraze njegove „o veri in obredih“. On je zato izbaavljen od potrebnosti dokazovati Vam, oprovrgati Vas. On ve, da oni, ki ga čitajo po volji srca ali „auf befehl von oben“, od njega dokazov ne bodo terjali in da jih terjati tudi ne smejo.

Njemu je vse dovoljeno, za vse ga hvalijo, spodbujajo, laskajo in plačujejo! On je drag človek za cilje svojih pokroviteljev: za dovršenje polne demoralizacije slovenskega naroda kot najboljšega sredstva k uničenju tega naroda.

„Idée fixe“, da so oni identični z „vero“ in „obredom“, imajo le sektanti goriškega „učenja“, sinovi goriške „gospodujoče in kaznujoče cerkve“, katerej se morajo sub oboedientia canonica klanjati kranjski (no nikakor ne štajerski in koroški) svečeniki.

Da drugod tega ni, naj Vam dokažejo naslednje vrstice, ad verbum prepisane iz „Grazer Volksblatt“ od 1. jan. 1891 l. iz članka, ki govori o madjarizaciji ogerskih katoliških Slovanov. Konec članka glasi se od besede do besede:

„Einige katholische Priester waren muthig genug, im ungarischen Parlamente zu beleuchten, wie es mit dem Kirchenthume einiger hochgestellter Geistlichen aussieht. Und ein frommer Priester magyarischer Nation hat sich geäußert „Es sei doch ein Scandal, dass einige Priester einer guten Küche zulieb den kirehlichen Standpunkt verleugnen“. Zu solchem Zeugnisse musste es endlich kommen, welches der niedere Clerus in Ungarn dem hohen ausgestellt.

„Der ungarische Cultus-Minister sucht aber auch unter der Inful weder den besonders in unserer Zeit so nothwendigen apostolischen Eifer, noch den Gehorsam Christo dem Herrn, als dem obersten Hirten, sondern blinden Gehorsam dem Minister gegenüber und einen natürlichen Trieb zum Magyarisiren. Es ist auch meine vollste Überzeugung, dass es in Ungarn lange noch zu keinem Culturkampfe — vom dem nie das Volk und die Kirche einen Schaden hätte — kommt, solange nämlich, als es Bischöfe geben wird, die mehr die Kirche *ministri* als die Kirche Christi lieben.

„Begreiflich ist es mir, wenn in Ungarn der göttliche, unter die eminent liberale Staatsidee herabgewürdigte Glaube immer mehr und mehr abnimmt und das christliche Volk vor seinen Oberhirten, die es nur als höhere Beamte der

Regierung betrachtet, seine Achtung allmählich verliert. *Et te perditio Israel!*“

Vi dobro znate, da je „Grazer Volksblatt“ organ štajerskih **klerikalnih** Nemcev, in da je „clericalissimus“ iz „clericalissimis“. In ta klerikalni list očita „nekaterim višim duhovnim“, da *dobrej kuhinji* na ljubo zatajujejo cerkveno stališče, da tako spričevalo so dali ogerski *niži* pastirji *višim* pastirjem; Vi vidite, da se to očita škofom, da bolj ljubijo „cerkev“ ministra, nego cerkev Krista, da je tako *nekrščansko povedenje viših pastirjev vzrok*, da vera „immer mehr und mehr abnimmt“ (*peša*), in da je lahko umeti, *zakaj krščansko ljudstvo čedalje bolj izgublja svoje spoštovanje k tem pastirjem*.

Tako **klerikalni** „Volksblatt“ potrjuje, da so *pastirji*, posebno „viši“ krivi, da *vera peša*, in da narod teh pastirjev ne spoštuje. Na Slovenskem pa razni Mahniči trdijo drugače, namreč, da, ako se pastir brati z *volkom*, morajo ga *ovce tem bolj* poslušati, ljubiti, zaupati mu in spoštovati ga, najprej pa — *molčati*, in če: anathema sit!

Prevrženci dr. Mahniča naposled sami prav lehkomišljeno dokazujejo, da so grobokopi slovenskega naroda in zatiralci vsakega krščanskega verskega čustva in krščanske pravstvenosti. Dokazuje to najprej njih pogubni primer: divje sovraštvo, neprilčna pisava, kopičenje v njih organih vedno novih in ponavljanje starih lažij in obrekovanj, neprestano blatenje vsega narodnega, ovadustvo in fiskalstvo.

In kako se boje, da bi se komu oči ne odprle! Vi, gospod urednik, niste *nikoli nikomur* zabranjevali ali odsovetovali čitati „Rimskega katolika“ ali kak drug quasi-konservativen list. Ni tega delal tudi noben drug „liberalni“ list. Vi dobro veste, da škode Vašim čitateljem ti listi prnesti ne mogo, pač pa veliko korist, ker dajo jim polno vzmožnost spoznavati sekto dr. Mahniča in njeno učenje in popolniti to, česar Vi ne morete povedati, iz lastnega razuma. Vi znate, da je prepričanje Vaših jednomišljenikov *trdo kot jeklo in čisto kot zlato*, in da tega prepričanja ne more omajati nobena reč na svetu. Vi znate, da jedini cilj, za kateri se borimo, je polno uresničevanje *vseh* naših narodnih, političnih in cerkvenih pravi: in jedini motiv te borbe — čista, neograničena, samoodyržena *ljubezen* k vsemu, kar je *slovensko in slavjansko*. Župnij in „stolic“ in povišanja plače nam ni treba.

Protivopostavite temu fakti drug neoprovrgljiv fakt: Proti Vašemu listu upotrebljujejo se vsa sredstva, ki se morejo izciniliti v jezuitsko-pokvarjeni glavi: vsem vkupe in vsakemu posebe iz kranjskih svečnikov prepovedano je „sub oboedientia canonica“ čitati Vaš list ali biti sploh v kakej dotiki z njim. Kdor ga hoče čitati, mora narušiti to kano-nično pokornost, in narušujejo jo odlično, kajti greh ne pada na njih dušo. Razen javnih in konfidencialnih ugroz ima se celo krdelo vohunov, katerih nos sega v skromno sobo skromnega selskega svečenika, o čemur imam jaz mnogo dokumentov in Vi tudi. Možem, ki so se tudi čemu učili, možem ki mogo ločiti hudo od dobrega, možem z vsemi božjimi milostimi

najsvetejšega svečeniškega poklica, dajo se prepovedi in zapovedi, katere bi se mogle po zdravem smislu obračati le k topoumnim desetletnim pobalinom.

Ko bi Vaši nasprotniki ne znali, da ravnajo protikrščansko in breznravstveno, *sovetovali* bi celo, da, zapovedovali bi čitati Vaš list, spominjaje se pravične terjatve „*audiat et altera pars*“, da se resnica prav spozna! No Vaši vragovi ne iščejo resnice, nego jo skrivajo in preté z žestoko kaznijo onemu, ki bi se predrznil, iskati jo. In ko bi *mogli*, to zdavna bi bili užé uničili Vaš list popolnoma, užé njegovo ime privaja jih v jarost in sili k laži, ovađstvu in kleveti.

Kako so veseli, da imajo vsaj nad nekaterim delom slovenskega naroda oblast! V kakej krajnej meri, do pozabitja vseh priličij in vsake sramožljivosti zlorabijo to oblast. Kako globoko morajo biti torej prepričani, da se boré za nečedno stvar, in da je istina na *Vašej* strani. Da, ko bi se dale poslati v Vašo redakcijo bajonete, kakor v Poddrago! Oh, koliko let dajalo bi jim to „*nravstveno podporo*“. Nehoté se spomniš na Tugomera našega nepozabljivega Jurčiča!

Pričina tem sedanjim odnošajem na Slovenskem je ta, da je sedaj tam gospodujočej oligarhiji goriške sekte vera le *sredstvo*, ne pa *cilj*! Vera je *istina*, istina pa ne more biti ni v „*nevarnosti*“, ni „*pešati*“. Vere uničiti niso mogli ni razni Neroni, Dijoklecijani in Juliji odstopniki, ume se torej samo po sebi, da goriška sekta tudi od takozvanih „*liberaluhov*“ v dejstvitelnosti nikake nevarnosti za vero videti ne more. Ta sekta sama je „*urbi et orbi*“ objavila, da lajiki morajo *molčati* in ne govoriti o raznih verskih stvarih, katere so, češ, domena in monopolija raznih „*pastirjev*“. Oni branijo vero, oni so njeni specijalni činovniki, mi pa smo v strani. Ako so vse verske zadeve v njih rokah, jasno je samo po sebi, da vsa odgovornost gledé vere pada *na-nje* in le *na-nje*. Kedar pa mi, posvetnjaki, dobodemo delež v branjenju vere, kedar bodemo mi, kakor to terja ne le fakt, da cerkev smo mi *vsí*, ne pa samo pastirji, nego tudi krščanska morala, ki ne zna *dolžnosti brez pravic*, tedaj vzamemo tudi mi na svoj račun očitane o upadku vere. V absolutnej državi vso odgovornost nosi le samodržec s svojim praviteljstvom, narod je v strani. Ravno tisto je, *mutatis mutandis*, v absolutno vladanej cerkvi. Jasneje kot to pač nič ne more biti. Samodržec je *sam* kriv, ako ne vidi v svojej državi državljanskih čednostij, kajti jedino le od njega zavisí, postaviti fundament tem čednostim, razvijati jih in ukrepljati jih.

Zgodovina nam dokazuje dovolj očitno, kake posledice je imelo delovanje cerkve, kedar ji je vera služila za sredstvo. Latinizatorji so podjarmili naše pradede in mučili naša blagovestnika. Črez pet vekov bil jim je na to odgovor sredi njih samih — reformacija. Latinizatorji podjarmili so si Slovence in dali v tem od sebe slabo maskovani dokument. In dožili so, česar prej nikoli ni bilo: Poddrago! Take sramote na Slovenskem pač ni še bilo nikdar za nje. Ko bi oni res *bali se za vero*, začeli bi v očigled Poddrage dejstvovati *ravno narobe*, to je z ljubeznijo in milostjo. Rano ali pozno, no latinizatorji naši bodo se prepričali, da leté

navzdol! Prepričali se bodo, da jedini sposob, povzdigniti vero in ohraniti jo, je ta, da vržejo od sebe staro hranilišče vere in da ohranijo vero v cerkvi, katero so imeli naši pradedi. Kjer živi ta cerkev, naj si bode zedinjena z Rimom ali razjedinjena, tam se vera nikjer ne rabi v politične namene; prinesena je tem narodom s krščansko *ljubeznijo* in *milostjo*, ne pa z *mečem* v rokah in brani se brez bajonetov in brez goriškega in ljubljanskega ščuvanja.

„Vera“ na Slovenskem ni sredstvo k dostiženju večnega zveličanja, nego k popolnej demoralizaciji slovenskega naroda. Latinizatorji, stopivši v tesno zvezo z Židovi in Nemci, naučili so se od teh, da, ako je treba narod pogubiti, to je najkrajša in najvernejša pot k temu ta, da se demoralizuje. Latinizatorji izbrali so k temu najpodlejši sposob: posejali so razdor in prepír v vseh možnih formah in kjer so le mogli. Napadali so pri tem brez najmanjšega povoda vse in vsakega, ki jim je le prišel na misel, da je v kakej dotiki s slovenskim narodom. Vkupe z Nemci in Židovi vrgli so se na Ruse; dopustimo, da Nemci kot Nemci ne mogo prenesti (trpeti) Rusije, ki žuga njih veličju; dopustimo, da Židovi niso soglasni, da jim Rusija v svojej daljnjeznosti in, porabivši primere drugih držav, ne daje ravnopravnosti — no povedite radi Boga, v čem Rusija Slovincem more biti na poti? Vrgli so se latinizatorji na slovenske pisatelje, na slovenska narodna društva, z jedno besedo, na vse, kar je narodnega. In kako frivolno so ignorovali, n. pr. Vodnikovo slavnost, ne govore užé o Levstikovej! Zabili so vsako priličje, ako imajo sploh kak pojem o njem, o čemur se ve da zaključevati ne moremo doslej. Ali je potlej čudo, da jih užé sam spomin o sv. Cirilu in Metodiju privaja v bešenstvo! Takega absurda, da bi svečeniki kake cerkve borili se proti svetnikom svoje lastne cerkve in proti obredu, ki ga je potrdila in nedavno to v novo zajavila sama cerkev — takega absurda razen pri latinizatorjih pač nikjer ne najdete.

Takemu „*allegro*“ slovenskih latinizatorjev daje se tudi z nekakega dela protivne jim strani izdatna potuha. Med slovenskimi „*liberaluhi*“, izvinite mojo odkritosrčnost, zapazujem zdavna užé nekatere odtenke (nuance). V liberalnem taboru tudi sloge ni. Oportunizem je razvit do posamične osebe. Davno sem zapazil, da med slovenskimi listi, katere latinizatorji nazivajo za liberalne, ni onega, kar Francozi imenujejo „*esprit de corps*“.*) Nekateri „*liberalni*“ listi — Vi sami znajete, koga mislim — n. pr. „*Slov. Svet*“ doslej uporno ignorujejo, da si presledujejo z njim *jedne cilje*. Čisti nekdan kot solnce narodni značaj zmešal se je z nekaterim duhom kramarstva z jedne strani, kruhoborstva z druge. Na Slovenskem deluje „*obedientia canonica*“, no „*obedientia patriotica*“ je še neznana.

Izvinite, da sem pisal tako obširno; povedal sicer nisem še vsega, kar po mojem mnenju razdira Slovenstvo, no, kdor ima ušesa, lahko sliši. Moj svet: poguma latinizatorske kugi naj ne daje nihče, kdor se zove Slovincem. СЪ НАМИ БОГЪ! Ваš

Roščin.

*) O tem, dragi g. Roščin, je treba pojasniti v posebnem zaglavju. Op. ur.

Moravski ornamenti.

O svojstvenosti moravskih ornamentov. — Spisala Vlasta Havelkova.

(Nadaljevanje).

Ta jedra so v hanaških vezenjih in posebno na zapestnikih (manšetah) vedno napolnjena bodisi z ravnimi ubodi ali pa z geometričnimi ornamenti, dočim je v listih naznačena vedno glavna žila, sami so pa našiti s poševnimi, do sredi lista postavljenimi ubodi. Ta okolnost, da so jedra znotraj in zunaj jabelka s popolnoma drugačno tehniko vezena nego listi, svedoči tudi o tem, da so naše žene hotele naznačiti tudi različnost predmeta. Tudi vsa podoba srčeca in do cela svojstveno vstvarjena črta, katera vidno naznačuje obliko spojenih dveh jeder, govori za zgorej omenjeno razvijanje.

In takih zgledov, iz katerih je jasno, da so jedra, naj bodo že vezena v jabelku samem ali pa na njegovi zunanji strani, je v našem vezanju stotero, da tisočero, kar je zopet neovrgljiv dokaz, da je to naše navadno jabelko, a ne granatovo, katero nima takih jeder.

Drug, posreden dokaz, da v našem vezanju ni grantovega jabelka, je okolnost, da ni noben ornament v našem vezanju priljubljenejši, nego *srčece*, katero ni pač nič drugega, kakor dve spojeni pečki navadnega jabelka.¹⁾ To nam je jasno takoj, ako primerjamo slike raznih ornamentov. Tu vidimo, kako ste sprva uvezeni še dve pečki druga pole druge, pozneje začeli so krasiti notranjo ploho peček, kriviti notranjo, delečo črto ter tako pretvarjati vnanjo obliko pečke, tako da je naposled postalo jabelko že čisto neznamno, zato je pa srčece tem bolj raslo tako, da se je naposled razvil docela svojstven samostalen srčnat ornament.

Morda so od te dobe, ko je srčece postalo samostalen ornament v vezanju, začeli izpuščevati jedrniki (pečniki) ter ga v jabelku nadomeščati z raznimi geometričnimi oblikami.

Na tak način, kakor jabelko v narodnih naših vzorcih, zornamentovan je tudi *poljski zvonček*, kateri v moravskem vezanju skoro neločljivo spremlja jabelko in srčece.

Narod pač imenuje podobo zvončka tulipán, no, ako natančno primerjamo to podobo, spoznavamo, da je to, kar zove narod tulipanom, navadni poljski zvonček, in da je ta ornament prav tako star, kakor ostale prvine, iz katerih je zloženo naše vezanje.

Tulipan dobili smo še le 1559. l. iz Male Azije v Evropo, in v XVIII. stoletju prišel je tudi na Moravskem

po silnem prizadevanju holandskih trgovcev za velik denar tudi tu v modo. Iz tega vendar ne sledi, da bi se bilo tudi naše kmečko ljudstvo v to tujo cvetko zaljubilo, toliko manj pa, da bi bilo nje podobo sprejelo med svoje vzorce. Narod naš, že po značaju konservativen, je kaj nerad sprejemal še celó neznamnejsi zмене v svojem vezanju. S svojo razsodnostjo je dobro vedel, da po vplivu tuje kulture izgublja vzvišen svoj značaj, kakor tudi svojo staroslovansko omiko.

V narodnem vezanju so imele v Slovanih glavne prvine, iz katerih so se skladali vzorci, globokejši pomen ter niso bile tako slučajno sprejete v vezanje; tako na pr. v Slovanih pomenja jabelko plodnost, „klinček“ (nageljček) pa gorečo ljubezen. Mnogo drugih rastlin imelo je v Slovanih simboličen pomen; v galiških Rusih na pr. suši in hrani vsaka dobra gospodinja določene vrste cvetice in zelišča, med katerimi pa zvonček se ne sme nikdar pogrešati. Ko pa umrje kdo v hiši, trosi se pokojniku to suho cvetje pod glavo, da bi menda bolje počival. Na god sv. Ivana (Krstnika) in na dan blagovestjenja Marije device dajejo ruske žene v Galiciji lečiva zelišča v cerkvah blagoslavljati ter je hranijo za razne potrebe. Ta navada se je ohranila tudi na Moravskem; hanaške gospodinjice dajejo v cerkvah blagoslavljati razna lečiva zelišča v oktavi Sv. rešnjega Telesa ter lečijo z njimi vse možne bolezni.

Ko je prišel tulipan v modo, vtkavali so nekateri rokodelci to cvetico v sukno in tapete. Takó se je začel tulipan tudi v modernem vezanju vdomačevati. Temu vezanju, gojenemu glavno v nemških samostanih in po visokih damah, popolnoma nedostaja ornamentalne samostalnosti ter se udaja samo naturalizmu ali pa upodabljanju cvetice nenaravno povečane, da kar naravnost velikanske. S tem se načelno razločuje od narodnega vezanja, katero se odlikuje po ličnosti in krasoti vzorcev in po ornamentalni vrednosti.

Poglejmo nekoliko, kako se je iz preprostega poljskega zvončka razvil dovršeni zvončkov ornament. Sprva kažejo nam stara dela neizmenjeno obliko tulipanova. Pozneje prične se oblika zvončkova čedalje bolj in bolj širiti, ali pa podaljševati, kakor je ravno hotela umetnica, ali je pa to zahteval vzorec. Repek se spreminja v dve somerni krivulji ali pa v očko. Listi kelihovi počenjajo se daljšati in polagoma celo zvončkova korona. Nadalje opazujemo, da se listeki in urobki kelihovi začenjajo izgubljati ter se nadomeščajo z raznimi geometričnimi vzorci, ali je pa notranja ploha zvonova napolnjena s prelomljenim delom. Tudi vršički (cipý-zipfel) zvončkove korone počenjajo se krožiti ter se naposled popolnoma zakrožijo vzavršivši tako tulipanova ornament. Krog zvončka nastaja obvoj iz listov ali biserov. Ta obvoj razvil se je menda iz tega, da se je uporabil pestič (Pistill), ktere vidimo znotraj zvončka v podobi listov ali biserov za vnanjo okraso. Tudi prašniki v podobi betičev ali listov okrašajo

¹⁾ Slovenke (Slovakinje) imajo vzorce, kateri se zovejo „na halúzku“, kjer je srčece vidno na vejici nameščeno, kar nam priča, da v vezanju ornamentovano srčece ni morda človeško srce, nego to so ornamentovane pečke naših navadnih jabelk. Za otročkih let slišala sem večkrat iz ust svoje babice (pestunje) naslednjo popevko „Byla jedna panenka (deklica), v te panence jabličko, v tom jabličku sredéčko“. Narod v mnogih krajih na Moravskem imenuje jedrniki jabelka navadno „srčece“, kakor se v obče reče sredici kake reči srce, ter se pravi srce v zelju, v salati itd. Znano je tudi, da ima „jedro“ v mnogih pregovorih isti pomen, kakor „srce“ in kakor „sredica“ „središče“.

zvonček, dokler ga popolnoma ne objamejo ter vsotvarijo krasno palmeto; tej odgovarja (kakor pri razpolovljenem jabelku) na drugih okrajih somerno spodnja palmeta.

Kakor sem rekla zgoraj, razvil se je v našem vezanju jabelčni ornament iz planega razpolovljenega jabelka, srčce iz dveh peček tega jabelka in zvončkov ornament iz poljskega zvončka s pomočjo listov, biserov in dopolnilnih geometričnih vzorcev.

Polagoma preminjajo se cvetni kraji jabelka, prašniki in pestič zvončkov v lističe. Tako je dana spodbuda k na-

daljnemu razširjanju listov v obliki lopega (Fächer). Čim bolj se je listnati lopeg širil in večal, tembolj se je skrčeval glavni ornament. Zato pa je nastajal nov ornament v obliki palmete. Konečno bil je odtrgan od prvotne podloge, no v veljavo je prišla palmeta ali „listky“, kakor jo imenujejo na Hanaškem, katero lahko smelo postavljamo, kar se dostaja oblike in lepote, poleg grške palmete. Ceno naše palmete povzdiguje še ta okolnost, da so jo izdelale naše preproste žene, dočim so grško palmeto izumili grški umetniki.

(Dalje pride)

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Dr. Josip Poklukar, deželni glavar kranjski, deželni in državni poslanec, predsednik trgovski in obrtniški zbornici, predsednik pogozdovni komisiji za Kras, vitez reda žel. korone, itd. je umrl po daljši bolezni 17. marca t. l. v 55. leto življenja. Rojen 7. marca 1837. v Gorjah na Gorenjskem, izsolavši se na gimnaziji v Ljubljani in na Dunaju, povrnil se je z Dunaja v Ljubljano, kjer je v dotiki in pod vplivom Bleiweisovim kmalu se pospel do zaupanja narodovega. Po naravi miren mož, postopal je tudi v politiki in s strankami kakor po podedovanih „Novicah“ zmerno. S tem si je pridobil simpatij na vse strani in je posredoval tudi na zgoraj za interese narodove. Skrbel je pred vsem za povzdigo kmetijstva na Kranjskem. Kakor so dan danes razmere na Kranjskem, bili so z njim zadovoljni, takó da pomeni njegova smrt v najboljši dobi življenja veliko izgubo za narod, posebno na Kranjskem, kjer se stvari slabšajo čim dalje, tem bolj. „Novice“, dasi so bile takoj po smrti Bleiweisovi izgubile vpliv in po notranji vrednosti, je vendar vzdrževal do zadnjega. Narod spominjajoč se njegovih zaslug na posebnem polju, ostane mu hvaležen ter mu kliče: miren počitek!

„**Rimski Katolik**“, kakor poroča „Sl. Nar.“, je prepovedan na gimnaziji in v Alojzijevišču v Ljubljani. Čudna osoda za list, ki se kaznuje tam blizu, od koder mu prihaja glavna moralna podpora! Drugi so uže kedaj sodili, da ta list bi morali prepovedati posebno tudi vsem bogoslovcem, in to iz različnih razlogov, ne samo s stališča njegovih svojstvenih teorij.

Čas velikonočnega praznika. Kake težave in koliko preglavice je delalo odločevanje časa velikonočnega praznika krščanskim cerkvam, razvidno je iz dosedanjega kritičnega razpravljanja v našem listu. Kaka pa je z določbami, ki jih daje reformovani gregorijanski koledar gledé na Veliko noč, utegnejo naši čitatelji razvideti ravno tudi iz odstavka, ki je nameščen v današnji št. „Slov. Sveta“, na kar in posebno na dotične opomne opozarjamo še posebe.

b) Ostali slovanski svet.

Statistika državnega zbora. Sedaj izvoljene poslance razvrščujejo takó-le: Nemških liberalcev 109, nemških nacionalcev 17, nemških konservativcev (klerikalcev) 29, nemških antisemitov 14, Staročehov 12 (11 iz Moravske, 1 iz

Silezije), 37 Mladočehov, fevdalcev 18, srednje stranke 8, ital. liberalcev 11 (1 iz Dalmacije, 1 z Goriškega: grof Franc Coronini, 3 iz Istre, 3 s Tirolskega, 3 iz Trsta), 4 ital. klerikalci, 58 Poljakov (1 iz Bukovine, 56 iz Galicije, 1 iz Silezije), 4 Romuni, 8 Rusinov (7 galiških in 1 bukovinski Rus), 7 Hrvatov, 1 Srb, 16 Stovencev (k tem štejejo Hrvata prof. Spinčiča za Istro in grofa Alfreda Coroninija), Slovenci imajo dejanski le 14 poslancev, a Spinčič in A. Coronini jih bosta zastopala skupno z ostalimi slovanskimi poslanci). Ta statistika je vsekakor poučna. Na Češkem je 33 nemških liberalcev in 3 nemški nacionalci, torej 36 Nemcev nasproti 37 Mladočehom, ki zastopajo veliko večino prebivalstva češkega kraljestva. In ako hočejo, pridružijo še veleposestvo Nemcem! Takó uvegne taka združba odločevati nad češkim narodom. V Galiciji in na Krakovskem je izvoljenih 56 Poljakov nasproti 7 Rusom, katerih je več nego Poljakov, in še teh 7 Rusov je izvoljeno le po milosti Poljakov, in ti odločujejo ne samo nad Rusi, ampak nad vsem državnim zborom. Italijanov je vseh 15 nasproti 14 Slovencem, in vendar je poslednjih dva krat toliko v Avstriji, kakor Lahov in Italijanov. Na Moravskem so 4 petine Čehov, kljub temu je tu izvoljenih 19 nemških liberalcev in samo 11 Čehov. Tak je volilni rud, in ta red odločuje nad osodo narodov. Nemški liberalci so izbrani po umetnem volilnem redu z večine na Češkem, Moravskem in Niževavstrijskem, v poslednji deželi so propadli med narodom na kmetih; in ti liberalci hočejo zaukazavati vsem avstrijskem narodom. Vsi Slovani skupaj imajo 157, oziroma 156 poslancev, dasi sestavljajo oni v totranski polovini veliko večino prebivalstva. Od 157 poslancev je odšteti 58 Poljakov in 7 za gališke Ruse izvoljenih poslancev; 65 poslancev je torej uže naprej izgubljenih za slovanski program. Med ostalimi pa tudi ni jedinosti, in, kakor se vidi, hočejo slovenske, dalmatinske poslance, morda tudi Staročeha moravske ykleniti v klub, ki bi po največ dosegel kako mrvo, za trajnost brez vsakega pomena. Na to uže dela organ „konservativnih“ Slovencev. Ali pojdejo jugoslovanski zastopniki zopet na led, pokaže se kmalu.

Latinopoljska propaganda. „Червон. Русъ“ poroča, da je Levovski nadškof Moravski izdal te dni kurendo k duhovenstvu svoje nadškofije, katera vabi na delo v korist zidanja novih cerkev in kapelic v ruskem delu Galicije. Vsak svečenik ima naznani, koliko bo žrtvoval. Nadbiskup Moravski in drugi škofje so odločili sami po 500, 1000 in 2000 gld. Poljski listi se veselijo tega novega koraka ter naglašajo,

da je nacionalnega pomena. Poljakom mora služiti tudi cerkev v namene, da tujčijo gališke Ruse, ko rušijo cirilo-metodijski obred, zadnjo zaslombo, katero ima ruski, z *Rimom zjedinjeni narod* v Galiciji. Gališki Rusi obžalujejo tako postopanje više latinske hierarhije v Galiciji.

Slavjanski obči program. Pod tem naslovom je priobčil „Narodni list“, ki izhaja v Zadru, uvodni članek, v katerem obsoja dosedanje sebično postopanje Poljakov ter kaže na potrebo, da bi se Slovani avstrijski zjediniли za skupni program, ter pravi, da jedno točko morejo sprejeti vsi ti narodi. „Mi cenimo, pravi ta list, da ravnopravnost svih narodnosti, pitanje jezika u urede i škole, mogla bi biti stožerna točka, okolo koje mogli bi se okupiti svi slavenski zastupnici bez razlike stranaka“. Drugače, pristavlja list, naši obči interesi ne bodo nikdar zajamčeni. Obsojujoč druge slovanske stranke, pravi: „Mi Hrvati iz Dalmacije možemo ponosom kazati, da nismo nikad bili sebični, no smo se u više prigodâ znali pokazati požrtvovni za obče slavjanske interese... Da su i drugi Slavjani davali slične lekcije svojim zastupnicim u nekim prigodam, slavjanska solidarnost počivala bi danas na čvršćim temeljima, a slavjanska misao nešto bi više vredila u Austriji...“

Z radostjo pozdravljamo ta v pravem slovanskem in zajedno državnim interesom odgovarjajoči glas iz Dalmacije; naj bi ga poslušali voditelji avstrijskih narodov! Omejiti se je treba, pa postopati v tu nasnovanem smislu, pa bo bolje za avstrijske Slo-vane in države interese.

Sjezd slovanského pokrokového studentstva z Rakovska v Praze 1891. O nameri tega shoda smo na kratkem uže poročali. Dan 11. feb. pa je rektor češkega vseučilišča opozoril prirejevalce tega skupnega shoda slovanskih naprednih dijakov, da naj se držé posebnih mej, ker bi se drugače iz političnih ozirov prepovedal tak shod. Ta opomin so smatrali po raznih listih kot *prepoved*, v tem ko ga smatra „Časopis českého studentstva“ samo kot svarilo, da bi ne dali povoda za prepoved. Po takem bo možno še obširnije govoriti o namenu i programu tega shoda. Uže sedaj pa je primerno opozoriti tudi slovenske vseučilišnike, da premišlujejo priobčeni program, in da se shoda oni z dijaki drugih slovanskih narodov avstrijskih udeležijo v kar možno obilem številu.

Krakovski „Czas“ in slovanska vzajemnost. To glasilo poljskih plemičev v Galiciji uže od nekdanj ščuva proti vsakej mladi, napredni stranki. „Czas“ je prinesel celo vrsto netesanih člankov proti Mladočehom, katerih vspehi v protipunktnem boju češkega naroda z vlado in Nemci mu ne daje miru. Naposled se je spravil tudi na Slovence. Nestrpno ščuje proti „mladoslovenskemu“ gibanju, sosebno pa proti poslancu Hribarju, kateri je baje zatrosil mladočeski duh tudi po Slovenskem. S strahom ga navdaja preverjenje, da v Pragi, v Ljubljani in v Zagrebu čim dalje bolj zmagonosno nastopajo mlade napredne in odločne moči, ter končuje z vprašanjem, ali bi ne bilo dobro, da se proti tem radikalnim Slovanom osnuje tudi „trdna solidarnost slovansko-konservativna“, pozabil pa je še dodati z nemškimi občevalnim jezikom.

Rusinje na vseučiliščih ruskih. Lani se jih je učilo na teh vseučiliščih 898, med njimi je bilo 38 žen, 860 pa devic. Naj več se jih uči fizike in matematike.

Ruski darovi. „Glas Crnogorca“ poroča: Svetjejši praviteljstv. Sinod opet je poslal Cetinjskom dobrotvornom komitetu 25.000 franaka, da se podijele crnogorskoj siromaši.

Srbsko tiskarno so ustanovili začetkom t. l. v Sarajevu; lastnik, ki tiska tudi „Bosanski Vilu“, je Priče I. Cavih. To je po času prva srbska tiskarna v Serajevu.

Kaj je Srbe vzdrževalo v prošlosti, in kaj jih krepi sedaj. „Bosanska Vila“ proslavlja v 1. broju t. l. Gjorgja Nikolajevića, mitropolita Dabro-bosanskega, da je na svoje stroške ustanovil v sarajevskom ravnem polju, u zmalenom mjestu *Blažuju srpsku školu*. Tolaži se s tem, da srbska šola poučuje v narodnem duhu, in da narodni duh bo varoval srbski narod tudi v bodočnosti. V nasprotje postavlja šole zapadnikov, katere so trovale tudi srbsko mladino, dokler je hodila učiti se na zapad. „Srpski mladići, koji idu na zapad, na visoke škole — nakupie se тамо гада и отрова, па се враћају у народ, да и њега покваре“ — то су ријечи рускога академичара Ламанскога.

List opisuje duševno življenje srbskega naroda v prošlosti z naslednjim odstavkom :

U najtežijem časovima episkopa naroda, u onijem časovima, kada sila i tama pritishu srpsku царевину, srpske banovine i краљевине, kada srpska vila morade kose rasplesti i kukati kao кукавица — тада су гусле јаворове причале Србину стару српску славу и старе јунаке и њихова узор-дјела — у срце му улијевале одушевљење, храброст и истрајност. Гусле су биле српски учитељи... Пјесмама, причама, баснама, загонеткама, пословицама и народним здравицама, васпитавао је Србин свој дух, племенито срце своје те се душевно развијао и унапређивао, као и они народи, што се стараше о школама, књигама, учитељима, ученијем друштвима и т. д. Србинов бистри поглед, снажан разум и здраво пресуђивање, јаче је било — а и данас је — него у најнапреднијих народа. „Невоља гола, најбоља школа“, вели пјесник Острожинеcke виле... Српски обичаји, српска црква и српско свештенство, српски понос и моћ праједовске вјере — то је ово што Србина уздржало, те је и из азијатских панци изишао онакав исти, какав је у њих и запад.

Isti narodni duh se goji tudi dandanes po srbskih narodnih šolah, in to vzbuja nado, da se ohrani narod tudi v bodočnosti. „Bos. Vila“ pravi: „V srbskih šolah ni tujega duha“; u njima se Srčiad zagrijeva duhom svojijeh prataca, васпитава се према оним силним узорима, које нам народне пјесме опијевају! У њима се учи поштовати оне светиње српске, за које нам ђдови крвцу лише и муке подносише! Мјесто љута мача: у српској школи Срчiad се лаћају оштрог пера и науке, да одбране српске груди од напада Јељћара новог кова... и одбраниће их ако Бог да!

Gledé na žilavost narodovo v Bosni in Hercegovini se tolaži „Bos. Vila“ tako-le:

Srpski narod u ovijem krajevima zna se braniti dobro — u krvi mu je. Ne treba њему проповиједи, не треба галаме — лијено се он брине за своју народну просвјету и школу! У томе му завиде и његова напреднија браћа, по Хрватскеј, Славонији и Далмацији, која се питају трудњем воћем за туђијех воћака и каде димом лажнијех пророка. Јест! Восна и Херцеговина није прецна српскијех школа али сваке године изиђе из њих у народ по неколике стотине соколова, који српски штију и нишу, српску пјесму пјевају и легурђију отпојавају; који умју причати о Немањи и о св. Сави, о цару Душану силном о Милошу, Ивану, Милану о кнезу Лази и боју на Косову... Није ли то знак будне српске свијести? Није ли то најснажнији „тук на лук“, што нам га дужмани под нос мећу“?

Zapadni Slovani imaju tu zrealo, kakó se jim je vesti, da obudé pravo narodno življenje med seboj ter da se rešijo s pomočki slovanske kulture.

Zbor Slavjanskega občestva v Petrogradu je bil 25. febr. (10. marca) t. l. Zborovanje je pričelo s čiščenjem spomina sv. Cirila in petjem na čast sv. Cirila in Metoda. Po prečitnem sporočilu je bilo členov: častnih 35, 350 dejanskih. Bodočega leta odkrije občestvo v Moskvi „obščežitje“ za Slovane. Po društvu je izšla: „Србская Грамматика“ Novakovića in pa „Славянский Календарь“, ki ga je sestavil Bělozerskij. Društvo je imelo 33 stipendijotov in 3 stipendijatke. Sredstva in kapitali so vzrasli. Dohod je znašal 35.338 rub., razhod pa 25 307 rub. Kapitali se izražajo z vsoto 222 684 rub. Po prečitaniu dveh razprav in po peti pesmi „Слава Бору“ in drugih pesmih, je predsednik grof M. N. Ignatjev zaključil sobranije.

Ruska konjica šteje sedaj skupaj 1200 eskadronov ter razpolaga z 200 tisoč konji. Ruska konjica je tako ustrojena, da ima uže cele vojne kore z mnogoštevilnim topničarstvom. Ako bi se Rusija imela boriti proti dvema sovražnikoma nakrat, pošlje proti vsakemu lahko 100 tisoč konjnikov. To ogromno število ruske konjice — rekel je nek tuj častnik pri lanskimih manevrih — pomaga mnogo bolj k vzdrževanju evropskega miru, nego vsa politična zatiranje in prepričevanja.

Pomnoženje prebivalstva v Rusiji. Časopis „Revue Britannique“ je priobčil podatke o rasti naseljenosti (prebivalstva) Rusije za poslednjih dveh vekov: Leta 1723 je bilo v Rusiji 15 milijonov prebivalcev, 1788 l. 20, 1802 l. 41, 1835 l. 65, 1878 l. 75, 1883 l. 87, 1889 l. 109 milijonov. L. 1813, v čas evropske koalicije proti Franciji, je sestajala ruska armada iz 570.000 ljudi; 1828 l. iz 715.000; 1855 l. v čas krimske vojne, iz 1.275.000 ljudi. V sedanji čas, po uvedanju obvezne vojne službe, sestaje ruska vojska mirnega sestava iz 883.000 ljudi, 85.000 konjev in 1538 topov. Ob vojnem položaju dosega dejanski sestav 4.600.000, 400.000 konjev in 3.835 topov.

Književnost.

Drobiž. Nabral Peter Samotar, na Dunaju. Založil in natisnil A. Keiss 1891. Knjižica je male 8°. str. 49, vsebina 135 kitic. Cena 50 kr.; 10 iztov 4 gld. Dobiva se pri: Jos. Stritar, Gersthof b. Wien. Krasno berilo; Slovenci sezite po njem! Več o tem „Drobižu“ prihodnjic.

Pedagogiški letnik IV. leto 1890. uredil Fran Gabršok. Izdalo i založilo „Pedagogiško društvo“ v Krškem. V Ljubljani. Natisnil S. R. Milic. Str. 274. „Pedagogiško društvo“, členi katerega plačujejo po 1. gld. 10. kr. letnine, je pričelo s tem letnikom izdavanje specialne metodike in želi, da bi slovensko učitelstvo pristopilo k društvu v polnem številu. Vsebina letnika IV. je: Fran Gabršok: Jezikovni pouk v ljudski šoli. I. Teoretični del. Jos. Bezljaj: Navod k početnemu risanju in oblikoslovju. A. Žumer: V šolski delarni. II. itd. Tudi iz te obsežne knjige je razvidno, kakó zaresno so se lotili slovenski učitelji učno književnost množiti med Slovenci.

„Starina“, 23. knjiga jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti ima razprave: Zlatović: Izvještaj o Bosni god. 1640 o Pavla iz Rovinja; Milčetić, Prilozi za literaturu hr-

vatskih glagolskih spomenika; Ljubić, Libellus Policorion, qui Tipicus vocatur, Listina spljetskega nadbiskupa Lovre od god. 1069 i opatice Marije god. 1119; nastavek Kukuljevićevih Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII. Cena knjigi je 2 gld.

Spomenik o proslavi Vuka Štefanovića Karadžića, ki ga je priredil M. Dj. Miličević, je izdala srbska akademija.

Pozor! Vse slov. častilce grofa Tolstova, sedaj najslavnijšega romanopisca ruskega, opozarjamo, da v kratkem izide Tolstaja živatopis, v katerem ob jednom hote zabeleženi biti tudi prevodi njegovih spisov v vse jezike slovanske. Zategadel prosimo vsakega, komur je v prevodih Tolstojevih spisov v slovenščino (bodisi v časopisih, ali v kaki posebni književni izdaji) kaj natančnejega znano, da blagovoli o tem poročati gospodu V. Kučera, lastniku „Agence slave“ na Dunaju (I. Hauptpost Fach). Gospodje knjigotržci, v katerih zalogi se nahaja katerikoli prevod, blagovoli naj na imenovani naslov doposlali iztis dotičnega prevoda, da nam bode možno vsak prevod v živatopisu natančno zabeležiti.

„Slovanski Svet“

završuje s 6. številkjo prvo četrtletje t. l. Kmahu pride na vrsto razpravljanje o cirilometodijski cerkvi med Jugoslovani, posebno med Slovenci. Zajedno naznanjamo, da začnemo takoj aprila meseca priobčevati v izbornem ruskem prevodu Levstikovega „Martina Krpana“, kakor tudi razne slovanske pesmi, primerno prepisane na cirilico.

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dne meseca.

Naročnina znaša:

za celo leto	4 gold.
za pol leta	2 „
za četrt leta	1 „

Za ljudske učitelje in dijake velja:

celoletno	3 gld. 60 kr.
poluletno	1 „ 80 „
četrtletno	— 90 „

Posamične številke se oddajajo po 18 kr.

Naročnina se pošilja izdajatelju v Trst.

Opomnja. Novi naročniki utegnejo dobiti še vse letošnje številke lista. Razprava o latinskem obredu, ki se še nadaljuje, pričela se je jn lani v 3 zadnjih številkah. Novim naročnikom oddajamo tudi te 3 številke za malo odškodnino 35 kr. — Letnika „Slov. Sveta“ od 1889. in 1890. dobivata se celotna po 3 gld., letnik od 1888. kateri nima yseh števil, pa po 2 gld. 30 kr. — Nekoliko naročnikov je, ki so nam še od poprej nekaj na dolgu; te prosimo vljudno, da to poravnajo kmalu.

Slovanske liste posojujemo tudi letos, oziroma podarjamo proti odškodnini poštne.

Uredništvo in upravnništvo „Slov. Sveta“.

Popravki k 5. št. „Sl. Sv.“ str. 83 desna 2. v. zg.: Nižnjem nam. Višnjem; ondi 4. v. zg.: Sosnovic nam. Sognovic; ondi 20. v. zg.: ne smejo nam. ne znajo.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.